

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนบ้านบะหว้า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวคิดในการวิเคราะห์ข้อมูลดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน
 - 1.1 ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน
 - 1.2 ความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน
 - 1.3 นิยาม ตัวชี้วัด และพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน
 - 1.4 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 - 1.5 แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน
 - 1.6 การวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน
2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
3. บริบทของโรงเรียนบ้านบะหว้า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

กลุ่มส่งเสริมการเรียนการสอนและประเมินผล สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2548, หน้า 2) ให้ความหมายคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ว่าหมายถึง คุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน อันเป็นคุณลักษณะที่สังคมต้องการในด้านการมีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม บุคลิกลักษณะนิสัยที่พึงตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ 8 ประการ ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ

“คุณลักษณะศึกษา” เป็นคำที่แปลมาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “character education” ซึ่งมีความเกี่ยวข้องและคล้ายคลึงกับ “moral education” และ “virtue education” คำเหล่านี้มักจะใช้แทนกันและใช้ในความหมายเดียวกันในเชิงการจัดการศึกษาหรือกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่มุ่งเน้นการพัฒนาบุคคลให้มีพฤติกรรมและความคิดที่พึงตามอุดมคติที่สังคมพึงประสงค์ ความหมายของคุณลักษณะศึกษาที่ประมวลจาก Webster’s Ninth New Collegiate Dictionary (1991) Chicago Public Schools (1998) McBrien และ Brandt (1997) Educational Materials Center (2003) หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่มุ่งพัฒนาความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และพฤติกรรมที่ดีในบุคคลเพื่อสร้างสรรค์สังคมที่ดีต่อไป นิยามข้างต้นชี้ให้เห็นว่า แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนมีขอบข่ายครอบคลุมแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความคิด ความเชื่อ ความรู้สึก และพฤติกรรม ตามกรอบของค่านิยม จารีต ประเพณี คุณธรรม ศีลธรรมตามหลักศาสนา มาตรฐาน กฎเกณฑ์และข้อบังคับต่างๆ ในสังคม ตลอดจนสภาพในอุดมคติที่ควรจะเป็นทั้งในระดับบุคคล คือ ในเด็กและเยาวชน ตลอดจนในระดับสังคมและประเทศต่อไป (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551, หน้า 25)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553, หน้า 53) ให้ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ว่าหมายถึงลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน อันเป็นคุณลักษณะที่สังคมต้องการในด้านคุณธรรมจริยธรรมค่านิยมจิตสำนึกสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก

สรุปได้ว่าคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน หมายถึง ลักษณะอันดีงามที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมและจิตสำนึกสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

2. ความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

จากสถานการณ์และสภาพบ้านเมืองประเทศไทยในปัจจุบัน เป็นหลักฐานว่าการที่ประเทศมุ่งพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจอย่างมาก แม้จะก่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและความเจริญทางวัตถุอย่างเห็นได้ชัด แต่ความเจริญและการพัฒนานั้นก็มีได้เป็นไปอย่างยั่งยืน นอกจากนั้นการพัฒนาประเทศโดยมุ่งความพัฒนาเจริญทางเศรษฐกิจและความก้าวหน้า ทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว โดยขาดความสมดุลกับการพัฒนาทางด้านจิตใจคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมยังได้ก่อให้เกิดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในประเทศจำนวนมาก ผลของความเจริญทางด้านวัตถุที่ขาดการพัฒนาทางจิตใจ เป็นที่มาของปัญหาสังคมที่ดูเหมือนจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ อาทิเช่น ปัญหายาเสพติด อาชญากรรม ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาแหล่งอบายมุข แหล่งเร่ร่อน โสเภณีเด็ก การใช้แรงงานและละเมิดลิขสิทธิ์เด็ก ปัญหาแหล่งเสื่อมโทรม มลภาวะเป็นพิษ ปัญหาการจราจรและอุบัติเหตุ รวมทั้งปัญหาสุขภาพทั้งทางกายและทางจิต เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่เป็นผลพวงของการพัฒนาทางวัตถุอย่างขาดความสมดุล กับการพัฒนาทางด้านจิตใจทั้งสิ้นปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความเสื่อมโทรมของสังคม ซึ่งท่านพุทธทาสเรียกว่าเป็นภาวะจิตทรามในอารยธรรมแผนใหม่ ภาวะเหล่านี้ได้ค่อยๆ ก่อตัวและเพิ่มความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งเมื่อยิ่งมาประจวบกับภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่แตก แล้วปัญหาต่างๆ ก็จะมีทวีความรุนแรงจนถึงขั้นวิกฤต (พุทธทาสภิกขุ, 2547, หน้า 25 - 27)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยที่มี การจัดการศึกษาเป็นวิธีการหลักที่สำคัญที่สุด การจัดการศึกษาให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นผู้ที่มีการพัฒนาการทางด้านปัญญาจิตใจ ร่างกายและสังคม การพัฒนาจิตใจจึงถือเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งดังจะเห็นได้จาก พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ. ศ. 2542 มาตราที่ 23 การจัดการศึกษาทั้ง การศึกษาในระบบนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยต้องเน้นทั้งความรู้คุณธรรม ภาระบณการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ มาตรา 24 วรรค 4 จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ต่างๆ อย่างเป็นสัดส่วนสมดุลกันทั้งรวมทั้ง

ปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไว้ในทุกวิชาด้วยเหตุดังกล่าว หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 จึงกำหนดไว้ในจุดหมายของหลักสูตรเป็นข้อแรกคือผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้แก่เห็นคุณค่าของตนเองมีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือมีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ และกำหนดให้สถานศึกษาได้สร้างหลักสูตรสถานศึกษาด้วยตนเอง ทั้งนี้เพื่อให้เป็นหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นไปตามความต้องการจำเป็นของชุมชนท้องถิ่นของตนเองโดยที่สถานศึกษาจะต้องร่วมกับชุมชนกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์มาเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมค่านิยมที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาความจำเป็นของชุมชนและท้องถิ่น และกำหนดเป็นเกณฑ์การจบหลักสูตรข้อหนึ่ง ในทุกช่วงชั้นคือผู้เรียนต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2548, หน้า 1)

ความสำคัญของคนในชาติที่จะต้องมีคุณสมบัติตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วยการกำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ด้วยการกำหนดภารกิจการพัฒนาคนให้มีคุณภาพคุณธรรมนำความรอบรู้อย่างเท่าทันมีสุขภาพที่ดี อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่นชุมชนที่เข้มแข็งพึ่งตนเองได้มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีภายใต้ดุลยภาพของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำหนดวัตถุประสงค์การพัฒนาคนเพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่องที่ขับเคลื่อนด้วยการเชื่อมโยงบทบาทครอบครัวสถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษาเสริมสร้างบริการสุขภาพอย่างสมดุลระหว่างการส่งเสริมการป้องกันการรักษาและการฟื้นฟูสมรรถภาพและสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ให้มีความสำคัญกับการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้เกิดภูมิคุ้มกันโดยพัฒนาจิตใจควบคู่กับการพัฒนาการเรียนรู้ของคนทุกกลุ่มทุกวัยตลอดชีวิตเริ่มตั้งแต่วัยเด็กให้มีความรู้พื้นฐานเข้มแข็งมีทักษะชีวิตพัฒนาสมรรถนะทักษะของกำลังแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการพร้อมก้าวสู่โลกของการทำงานและการแข่งขันอย่างมีคุณภาพ(คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549, หน้า ร-ข)

กัญญารัตน์ จิราสวัสดิ์ (2551, หน้า 10) เสนอแนวคิดของ Esteve Pujol I Pons เกี่ยวกับการมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ช่วยทำให้เด็กอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

พ่อแม่และครูต้องปลูกฝังคุณธรรมต่างๆ ให้กับเด็ก เพื่อให้เขาอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้ เพราะเด็กต้องพึ่งพาสังคมนับตั้งแต่วันที่เขาลืมตาดูโลก ถ้าเด็กไม่สามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้ ก็จะเป็นปัญหาทั้งกับตัวเองและคนอื่นๆ ดังนั้นต้องปลูกฝังคุณธรรมให้กับเด็กตั้งแต่ยังเล็ก เพื่อให้เขาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข การสอนเรื่องการใช้ชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม เป็นสิ่งที่พ่อแม่และผู้ปกครองควรอบรมสั่งสอนเด็กเป็นสิ่งแรกๆ

ความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2545 ได้กล่าวไว้ในมาตราที่ 23, 24 และ 26 เกี่ยวกับการจัดการศึกษาสรุปได้ว่าต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรมการวัดประเมินการเรียนรู้ต้องบูรณาการความรู้ต่างๆ เช่นความรู้เกี่ยวกับตนเองทักษะทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีศิลปศาสตร์และวัฒนธรรมภูมิปัญญาไทยทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขโดยต้องผสมผสานสาระความรู้เหล่านั้นให้ได้สัดส่วนสมดุลกันรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชาและให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาพัฒนาการของผู้เรียนความประพฤติการสังเกตพฤติกรรมการเรียนการร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมในแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงมีนโยบายปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้มุ่งมั่นขยายโอกาสทางการศึกษาให้เยาวชนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างกว้างขวางและทั่วถึงโดยคำนึงถึงการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านครอบคลุมทางด้านพฤติกรรมจิตใจและปัญญา นอกเหนือจากการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษานอกจากนี้ยังได้ส่งเสริมและสร้างความตระหนักให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในคุณค่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงความสมานฉันท์สันติวิธีและวิถีประชาธิปไตย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553, หน้า 53)

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม การจัดการศึกษาให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีการพัฒนาทางด้านปัญญาจิตใจร่างกายและสังคม โดยต้องผสมผสานสาระความรู้เหล่านั้นให้ได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

3. นิยาม ตัวชี้วัด และพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ได้กำหนดนิยามตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนทั้ง 8 ประการดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553, หน้า 5 - 49)

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของชาติ ดำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติไทย ศรัทธา ยึดมั่นในศาสนา และเคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

ผู้ที่รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ คือ ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของชาติ มีความสามัคคีปรองดอง ภูมิใจ เชิดชูความเป็นชาติไทย ปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ และแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

1.1 เป็นพลเมืองดีของชาติ

1.1.1 ยืนตรงเคารพธงชาติ ร้องเพลงชาติ และอภิบาล

ความหมายของเพลงชาติได้ถูกต้อง

1.1.2 ปฏิบัติตนตามสิทธิและหน้าที่พลเมืองดีของชาติ

1.1.3 มีความสามัคคี ปรองดอง

1.2 ดำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติไทย

1.2.1 เข้าร่วม ส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมที่สร้างความสามัคคีปรองดอง ที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม

1.2.2 หวงแหน ปกป้อง ยกย่องความเป็นชาติไทย

1.3 ศรัทธา ยึดมั่น และปฏิบัติตนตามหลักของศาสนา

1.3.1 เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ

1.3.2 ปฏิบัติตนตามหลักของศาสนาที่ตนนับถือ

1.3.3 เป็นแบบอย่างที่ดีของศาสนิกชน

1.4 เคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

1.4.1 เข้าร่วมและมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์

1.4.2 แสดงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของ

พระมหากษัตริย์

1.4.3 แสดงออกซึ่งความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

2. ซื่อสัตย์สุจริต

ซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในความถูกต้อง ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองและผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ ผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต คือ ผู้ที่ประพฤติตรงตามความเป็นจริงทั้งทางกาย วาจา ใจ และยึดหลักความจริง ความถูกต้องในการดำเนินชีวิต มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด

2.1 ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองทั้งทางกาย วาจา ใจ

2.1.1 ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริง

2.1.2 ปฏิบัติตนโดยคำนึงถึงความถูกต้อง ละเอียด และเกรง

กลัวต่อการกระทำผิด

2.1.3 ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญา

2.2 ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา ใจ

2.2.1 ไม่ถือเอาสิ่งของหรือผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง

2.2.2 ปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรง

2.2.3 ไม่หาประโยชน์ในทางที่ไม่ถูกต้อง

3. มีวินัย

มีวินัย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในข้อตกลง กฎเกณฑ์ และระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม

ผู้มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตนตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ และระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคมเป็นปกติวิสัย ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

3.1 ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม

3.1.1 ปฏิบัติตามข้อตกลง ข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

3.1.2 ตรงต่อเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน และรับผิดชอบในการทำงาน

4. ใฝ่เรียนรู้

ใฝ่เรียนรู้ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียน แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

ผู้ที่ใฝ่เรียนรู้ คือ ผู้ที่มีลักษณะแสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียนและเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม บันทึกความรู้ วิเคราะห์ สรุปเป็นองค์ความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอด เผยแพร่ และนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้

4.1 ตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียน และเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้

4.1.1 ตั้งใจเรียน

4.1.2 เอาใจใส่และมีความเพียรพยายามในการเรียนรู้

4.1.3 สนใจเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ

4.2 แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม บันทึกความรู้ วิเคราะห์ สรุปเป็นองค์ความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้

4.2.1 ศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยีต่างๆ แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน และเลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสม

4.2.2 บันทึกความรู้ วิเคราะห์ ตรวจสอบจากสิ่งที่เรียนรู้ สรุปเป็นองค์ความรู้

4.2.3 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ และนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน

5. อยู่อย่างพอเพียง

อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ผู้ที่อยู่อย่างพอเพียง คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตอย่างประมาณตน มีเหตุผล รอบคอบ ระมัดระวัง อยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความรับผิดชอบ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ มีการวางแผนป้องกันความเสี่ยง และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

5.1 ดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม

5.1.1 ใช้ทรัพย์สินของตนเอง เช่น เงิน สิ่งของ เครื่องใช้ ฯลฯ อย่างประหยัดคุ้มค่า และเก็บรักษาดูแลอย่างดี รวมทั้งการใช้เวลาอย่างเหมาะสม

5.1.2 ใช้ทรัพยากรของส่วนรวมอย่างประหยัด คุ้มค่า และเก็บรักษาดูแลอย่างดี

5.1.3 ปฏิบัติตนและตัดสินใจด้วยความรอบคอบ มีเหตุผล

5.1.4 ไม่เอาเปรียบผู้อื่น และไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน พร้อมให้อภัยเมื่อผู้อื่นกระทำผิดพลาด

5.2 มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

5.2.1 วางแผนการเรียนรู้ การทำงาน และการใช้ชีวิตประจำวัน บนพื้นฐานของความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร

5.2.2 รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม ยอมรับและปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

6. มุ่งมั่นในการทำงาน

มุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจ และรับผิดชอบในการทำหน้าที่การงานด้วยความเพียรพยายาม อดทน เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย

ผู้ที่มุ่งมั่นในการทำงาน คือ ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงความตั้งใจ ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเพียรพยายาม ทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ ในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่กำหนดด้วยความรับผิดชอบ และมีความภาคภูมิใจในผลงาน

6.1 ตั้งใจและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่การงาน

6.1.1 เอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

6.1.2 ตั้งใจและรับผิดชอบในการทำงานให้แล้วเสร็จ

6.1.3 ปรับปรุงและพัฒนาการทำงานด้วยตนเอง

6.2 ทำงานด้วยความเพียรพยายาม และอดทนเพื่อให้งานสำเร็จ
ตามเป้าหมาย

6.2.1 ทุ่มเททำงาน อดทน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคใน
การทำงาน

6.2.2 พยายามแก้ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานให้แล้ว
เสร็จ

6.2.3 ซินชมผลงานด้วยความภาคภูมิใจ

7. รักความเป็นไทย

รักความเป็นไทย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความ
ภาคภูมิใจ เห็นคุณค่า ร่วมอนุรักษ์สืบทอดภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ
และวัฒนธรรม ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

ผู้ที่รักความเป็นไทย คือ ผู้ที่มีความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่า ซินชม มี
ส่วนร่วมในการอนุรักษ์ สืบทอด เผยแพร่ภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ
และวัฒนธรรมไทย มีความกตัญญูกตเวที ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารอย่างถูกต้อง
เหมาะสม

7.1 ภาคภูมิใจในขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรมไทย
และมีความกตัญญูกตเวที

7.1.1 แต่งกายและมีมารยาทงดงามแบบไทย มีสัมมาคารวะ
กตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ

7.1.2 ร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณี ศิลปะ และ
วัฒนธรรมไทย

7.1.3 ซักชวน แนะนำให้ผู้อื่นปฏิบัติตามขนบธรรมเนียม
ประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมไทย

7.2 เห็นคุณค่าและใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้อง
เหมาะสม

7.2.1 ใช้ภาษาไทยและเลขไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้อง
เหมาะสม

7.2.2 ซักชวน แนะนำให้ผู้อื่นเห็นคุณค่าของการใช้ภาษาไทยที่
ถูกต้อง

7.3 อนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาไทย

7.3.1 นำภูมิปัญญาไทยมาใช้ให้เหมาะสมในวิถีชีวิต

7.3.2 ร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทย

7.3.3 แนะนำ มีส่วนร่วมในการสืบทอดภูมิปัญญาไทย

8. มีจิตสาธารณะ

มีจิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคม ด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน

ผู้ที่มีจิตสาธารณะ คือ ผู้ที่มีลักษณะเป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุขส่วนตนเพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยร่างกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดในชุมชน โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

8.1 ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจและพึงพอใจโดยไม่หวังผลตอบแทน

8.1.1 ช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูทำงานด้วยความเต็มใจ

8.1.2 อาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจและกำลังสติปัญญาโดยไม่หวังผลตอบแทน

8.1.3 แบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สิน และอื่นๆ และช่วยแก้ปัญหา หรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น

8.2 เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม

8.2.1 ดูแล รักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ

8.2.2 เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม

8.2.3 เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามของส่วนรวมตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความกระตือรือร้น

4. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์

สุรางค์ ไคว่ตระกูล (2550, หน้า 159) ได้เสนอแนวคิดว่า นักจิตวิทยา กลุ่มมนุษยนิยมมีความเชื่อว่า คนทุกคนมีแรงจูงใจที่จะประกอบกิจกรรมอยู่เสมอ ถือว่า

แรงจูงใจเป็นแรงขับที่ใ้มนุษย์เจริญเติบโตและพัฒนา หรือพฤติกรรมของมนุษย์เป็นผลของ “growth principle” หรือ “หลักการความเจริญเติบโต” ภายในตัวของทุกคน Maslow ได้กล่าวถึง ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ในขั้นที่ 4 คือ ความต้องการที่จะรู้สึกว่าคุณค่าตนเองมีค่า (Esteem needs) ซึ่งความต้องการนี้จะประกอบด้วยความต้องการที่จะประสบความสำเร็จ มีความสามารถต้องการที่จะให้ผู้อื่นเห็นว่าตนมีความสามารถ มีคุณค่าและมีเกียรติ ต้องการได้รับความยกย่องนับถือจากผู้อื่น ผู้ที่มีความสมปรารถนาในความต้องการนี้จะเป็นผู้ที่มีความมั่นใจในตนเอง เป็นคนมีประโยชน์และมีค่าตรงข้ามกับผู้ที่ขาดความต้องการประเภทนี้ จะรู้สึกว่าคุณค่าตนเองไม่มีความสามารถและมีปมด้อย มองโลกในแง่ร้าย ความต้องการในขั้นนี้เมื่อได้รับการส่งเสริม ก็จะส่งผลให้เกิดพฤติกรรมกระตือรือร้น มีความมุ่งมั่นตั้งใจทำงาน เอาใจใส่ในงานมากขึ้นเพื่อตอบสนองในความต้องการในขั้นนี้

แรงจูงใจและการเข้าใจถึงพัฒนาการของแต่ละช่วงวัยจึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เหมาะสมได้ ดังนั้นการให้ส่งเสริมในกิจกรรมการให้คำปรึกษา เช่น คำชมการให้กำลังใจ ทั้งคำพูดและท่าทาง การเอาใจใส่ต่อสมาชิกที่เข้าร่วมการให้คำปรึกษาอย่างเป็นกันเองซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในด้านความมุ่งมั่นในการทำงานต่อไป

ทิตานา แคมมณี (2550, หน้า 69–75) เสนอวิธีสอนแบบต่างๆ เพื่อใช้ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ดังนี้

1. การเล่านิทาน เป็นการสอนที่ใช้นิทานเป็นสื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เนื้อหาสาระที่ต้องการ นิทานที่ใช้มีหลายประเภท เช่น นิทานปรัมปรา นิทานท้องถิ่น นิทานคติธรรม นิทานใช้ได้ดีกับเด็กเล็กและเด็กระดับประถมศึกษา สำหรับเด็กโตและเยาวชน นิทานก็ยังใช้ได้ แต่เนื้อหาของนิทานต้องเหมาะกับระดับของผู้เรียน

2. การเล่นเกม ภายใต้กติกาที่กำหนดโดยมีจุดมุ่งหมายของการเล่น มีการแข่งขันเพื่อให้เกิดความสนุกสนานตื่นเต้น เกมการเล่นหลายเกมสามารถใช้ในการสอนและฝึกคุณธรรม และจริยธรรมต่าง ๆ ได้ดี เช่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละ ความอดทน การมีน้ำใจนักกีฬา การเล่นและทำงานเป็นทีม และการเคารพสิทธิ์ผู้อื่น

3. การใช้กรณีตัวอย่าง เป็นการสอนโดยใช้เรื่องที่คัดสรรมา หรือเขียนขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษา โดยมีประเด็นคำถามให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา เรื่องที่คัดสรรมาหรือเขียนขึ้นควรเป็นเรื่องที่คล้ายคลึงกับความเป็นจริง การที่ผู้เรียนได้อภิปรายในประเด็นต่างๆ ร่วมกันจะช่วยให้ผู้เรียนได้ฟังความคิดเห็นที่หลากหลายและมีมุมมอง

ต่างๆ กัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสดำเนินการพิจารณาและวิเคราะห์หาคำตอบที่เหมาะสม การสอนแบบนี้ นำมาใช้ได้ดีในการสอนคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมต่างๆ โดยครูอาจ นำข่าวจากหนังสือพิมพ์ หรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เป็นประเด็นปัญหาทางสังคมในด้าน คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมมาใช้เป็นกรณีตัวอย่างได้

4. การใช้บทบาทสมมติ เป็นการสอนโดยให้ผู้เรียนสวมบทบาทในตัวละครในสถานการณ์ที่สมมติขึ้น เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับบทบาทที่สวม อันจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในความคิด ความรู้สึก เจตคติ และอคติต่างๆ ของตน

5. การใช้สถานการณ์จำลอง เป็นการสอนโดยการให้ผู้เรียนเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ในสถานการณ์จำลองจากสถานการณ์จริง เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ความเป็นจริงของสถานการณ์นั้น สถานการณ์จำลองบางประเภท มีลักษณะเป็นเกมการแข่งขัน ที่เล่นได้อย่างสนุกสนานไปพร้อมกับ การได้เรียนรู้ ความเป็นจริงของสถานการณ์นั้น สถานการณ์จำลองสามารถใช้ในการสอนคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมต่างๆ ได้ดี

6. การสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มและกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เป็นการสอนที่ใช้กลุ่มเป็นเครื่องมือในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด รวมทั้งได้เรียนรู้เรื่องการทำงานร่วมกันด้วยความสัมพันธ์อันดี และได้ผลงานที่ดีควบคู่ไปด้วย มีการจัดกิจกรรมกลุ่มย่อย เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมอย่างทั่วถึง และเรียนรู้จากกันและกัน

ทศณี นุชนวรัตน์ ได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับจริยธรรม มี 3 ทฤษฎี (2550, หน้า 20-21) คือ

1. ทฤษฎีกระจ่างนิยาม (Value Clarification Theory) หลักสำคัญของทฤษฎีกระจ่างนิยาม คือ การช่วยให้บุคคลเกิดความกระจ่างในค่านิยมที่ตนนับถือ หรือมีความเชื่อว่าถูกต้องหรือควรจดจำ เป็นกระบวนการที่จะทำให้บุคคลเกิดความกระจ่างในจริยธรรมของตนเอง รู้จักตนเอง รู้จักผู้อื่น สังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นวิธีการที่จะทำให้บุคคลยอมรับความรู้สึกและความคิดของตนเอง ภายใต้สถานการณ์ที่กำหนด ผลที่จะได้รับจากกระบวนการนี้จะเอื้อให้เกิดความคิดกับการกระทำสัมพันธ์กัน

2. ทฤษฎีปรับพฤติกรรม (Behavior Modification Theory) หลักสำคัญของทฤษฎีปรับพฤติกรรม คือ พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมาแล้ว ได้รับผลเป็นที่พึงพอใจ จะมีแนวโน้มทำให้เกิดพฤติกรรมนั้นอีก โดยเงื่อนไขของการเสริมแรง (Reinforcement) แต่หากพฤติกรรมใดที่แสดงออกแล้วได้รับผลเป็นที่พึงพอใจ

เพื่อลด หรือระงับพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา การเสริมแรงและการลงโทษ เป็นวิธีการปรับพฤติกรรม ถ้าต้องการให้เกิดพฤติกรรมก็ใช้การเสริมแรง ถ้าไม่ต้องการให้เกิดพฤติกรรมก็ใช้วิธีการลงโทษ ฉะนั้น การปลูกฝัง จริยธรรมตามทฤษฎีนี้ จะต้องกำหนดพฤติกรรมที่พึงปรารถนา หรือพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา กำหนดตัวเสริมแรงโดยการเสริมแรงเมื่อบุคคลนั้นแสดงสิ่งที่พึงปรารถนา และประเมินผลเพื่อปรับปรุงเงื่อนไขการเสริมแรงให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) หลักสำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม เน้นที่ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ สำหรับการประเมินความผิดถูกของพฤติกรรม ทฤษฎีนี้เชื่อว่ามนุษย์เรียนรู้โดยการสังเกตสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้จากประสบการณ์ตรงจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่น จากคำบอกเล่า และข้อบ่งชี้จากเอกสารความรู้ที่มนุษย์ได้เรียนรู้เหล่านี้ สามารถใช้เป็นตัวควบคุมพฤติกรรมของตนได้

การปลูกฝังจริยธรรมแต่ละทฤษฎี มีความคิดแตกต่างกันไปตามความเชื่อพื้นฐานแต่ละทฤษฎีก็มีจุดเด่นและจุดอ่อนที่แตกต่างกัน เป้าหมายสูงสุดของจริยธรรม คือ การแสดงออกในรูปของพฤติกรรม ซึ่งเป็นผลของการกระทำในปัจจุบัน และเกี่ยวข้องกับกระบวนการทางปัญญาเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมทางจริยธรรมและเป็นการยากที่จะหยั่งรู้วัดได้ถึงภายในจิตใจของบุคคลว่ามีลักษณะนิสัย ค่านิยม และจริยธรรมต่างๆ สูงเพียงใด จึงจำเป็นต้องอาศัยการอนุมานจากการที่เขาปฏิบัติออกมานั่นเอง

อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา (2550, หน้า 35) กล่าวถึงรูปแบบการสอนที่จะให้ผู้เรียนเป็นคนดี โดยการจัดให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้และวัตถุประสงค์ประกอบด้วย

1. การเข้าใจผู้เรียน เพราะผู้เรียนไม่ใช่หุ่นยนต์ มีกระบวนการเรียนรู้เหมือนผู้ใหญ่ทุกประการ ผู้เรียนมีความสามารถที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รู้จักคิดวิเคราะห์อย่างมีคุณธรรม สามารถใช้จิตได้สำนึกและจิตเหนือสำนึกให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการเรียนรู้ รู้จักควบคุมอารมณ์ มีจิตใจที่สงบและมีความสุข

2. บทบาทของครู ครูต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเองจากบทบาทผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และครูต้องเป็นแบบอย่างของคุณธรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้เลียนแบบ ครูต้องการให้ผู้เรียนเป็นอย่างไรก็ต้องเป็นตัวอย่างของสิ่งที่ครูปรารถนาจะให้ผู้เรียนเป็น

3. ยึดหลักการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้ การเป็นแบบอย่างที่ดี การดึงเอาสิ่งที่ดีงามรวมถึงคุณธรรมออกมาจากจิตใจผู้เรียน ที่เรียกว่า Educare การเรียนรู้แบบร่วมมือ โดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม โดยทุกคนช่วยเหลือซึ่งกันและกันตาม ทฤษฎีการเรียนรู้ของ Gardner (1999) การประเมินก็ประเมินเป็นกลุ่ม ไม่ใช่ ประเมินแต่ละคนซึ่งจะทำให้เกิดการแข่งขัน เห็นแก่ตัว นอกจากนี้ในกระบวนการเรียนการสอน ผู้เรียนควรมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน มีส่วนร่วมในการวางแผนการสอน มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการถามการตอบ

4. การฝึกสมาธิ เริ่มทุกชั่วโมงหรือทุกวิชาด้วยการนั่งสงบนิ่ง ทำสมาธิ นักเรียนจะเรียนได้ต้องมีสมาธิในการเรียน ซึ่งจะทำให้มีความสงบและความจำก็จะดีขึ้น ด้วยวิธีฝึกสมาธิควรเป็นวิธีการฝึกแบบง่าย ๆ โดยให้ทุกคนนั่งหลังตรงหายใจลึกๆ ช้าๆ แล้วหลับตา เพื่อไม่ให้เสียสมาธิจากการมองเห็นสิ่งต่างๆ รอบตัวเรา จากนั้นครูก็ค่อยๆ แนะนำ และให้นักเรียนคิดตามที่ครูสอน ครูที่จะนำนักเรียนทำสมาธินั้นควรฝึกกับตัวเองก่อนสัก 2 อาทิตย์ ครูต้องฝึกพูดจากใจ ใช้คำพูดที่นิ่มนวล อ่อนหวาน ซึ่งจะทำให้นักเรียนเกิดสมาธิใช้ ดนตรีบรรเลงเบาๆ เปิดคลอตาม เนื่องจากดนตรีที่เหมาะสมจะช่วยให้จิตใจสงบ

5. การสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีต้องใช้ความรักความเมตตาจากครู

6. สร้างบรรยากาศของความสงบ ความรักความเมตตาความปลอดภัย สนับสนุนให้ผู้เรียนได้ถามคำถามที่แสดงความคิดเห็น หมายถึงครูจะไม่ชี้นิ้วและ พูดเสียงดังว่า “เงียบ”

7. บูรณาการค่าของความเป็นมนุษย์เข้าไปในทุกวิชา เช่น สร้างแรงบันดาลใจ สะท้อนคุณค่าความเป็นมนุษย์ของตัวเองออกมาด้วยการคิดและพูดเปลี่ยนสิ่งที่ไม่ดีออกมาเป็นบทเรียนของที่ดีสำหรับผู้เรียน ใช้การเล่านิทาน เล่นเกมที่มีคุณค่าความเป็นมนุษย์ เล่าเรื่องราวบุคคลสำคัญของโลก ใช้บทเพลงและดนตรีในการบูรณาการคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ใช้บทบาทสมมติและการแสดงละคร ใช้กิจกรรมต่างๆ เช่น การบำเพ็ญประโยชน์ การไปทัศนศึกษาและการจัดตั้งชมรมต่างๆ

ทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้การคิดของเพียเจต์

คุนย่งส่งเสริมและพัฒนาพลังแผนดินเชิงคุณธรรม (2551, หน้า 15-18) ได้สรุปว่า สติปัญญา หรือ ความสามารถในการรู้คิดเป็นพื้นฐานของการมีคุณธรรม จริยธรรม เนื่องจากผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมสูง มักเป็นผู้ที่สามารถถดถอยวิเคราะห์

มีวิจารณ์ญาณ และสามารถคาดการณ์เกี่ยวกับสาเหตุ และผลของการกระทำได้ นักวิชาการทางจิตวิทยาที่ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางการรู้ การคิด คือ Jean Piaget ได้เสนอพัฒนาการทางการรู้การคิดไว้ 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. ขั้นระยะการเคลื่อนไหวสัมผัส (The sensor motor stage) เป็นช่วงของเด็กแรกเกิดถึงอายุ 2 ขวบ จะมีพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับความคงที่ของวัตถุ โดยจะเริ่มรับรู้วัตถุที่หายไปจากสายตาของตนยังคงเป็นวัตถุเดิมและไม่ได้หายไปไหน เช่น เมื่อเอากะดาษมาคั่นของเล่นที่เด็กกำลังเล่นอยู่ เด็กจะปิดกระดาษเพื่อหาของเล่น แสดงว่าเด็กมีความเข้าใจเกี่ยวกับการคงอยู่ของวัตถุในช่วงนี้จะเกิดกระบวนการ 2 ประเภท คือ

1.1 การดูดซึม (Assimilation) เป็นการรับรู้เข้าสู่โครงสร้างเดิม และเข้าสู่ระบบเดิมเป็นการปรับสภาพแวดล้อมให้เข้ากับการรู้คิดของตน และปฏิเสธสิ่งที่ไม่เข้ากับการรู้คิดของตน

1.2 การปรับเปลี่ยน (Accommodation) เป็นการปรับความคิดหรือปรับตัว ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ เกิดการยอมรับประสบการณ์ใหม่ กระบวนการทั้งสองจะทำให้บุคคลเกิดความสมดุล

2. ขั้นก่อนปฏิบัติการ (The preoperational stage) เป็นช่วงของเด็กอายุ 2-7 ขวบ โดย แบ่งเป็น 2 ส่วน

2.1 ส่วนแรกปรากฏในเด็กอายุ 2-4 ขวบ เด็กจะมีพัฒนาการทางสรีระมากขึ้นและสามารถสำรวจสภาพแวดล้อมได้มากขึ้น เรียนรู้คำและพฤติกรรมใหม่ๆ แต่มีความคิดและพฤติกรรมที่เด่น คือ ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง เด็กเชื่อว่าสิ่งที่ตนเห็นตนเข้าใจนั้นคนอื่นฯ ก็เห็นและเข้าใจอย่างที่ตนเห็นและตนเข้าใจ ในช่วงนี้เด็กจะมีการเลียนแบบผู้ปกครองมาก ไม่ว่าจะเป็นคำพูด ท่าทาง กิริยามารยาท และพฤติกรรมในช่วงกระบวนการการดูดซึมเป็นกระบวนการที่ใช้มาก โดยเมื่อเด็กเล่น เด็กจะเข้าใจสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบข้างมากขึ้น

2.2 ส่วนที่สองปรากฏในเด็กอายุ 4-7 ขวบ เป็นขั้นความคิดแบบอัตสัมผัสฤทธิ์ เด็กจะลดการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางลง จากการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม เด็กอาจยังแยกไม่ออกระหว่างความเพ้อฝันหรือนิทานกับความเป็นจริง ช่วงนี้พัฒนาการทางความคิดเริ่มมีมากขึ้น

3. ขั้นปฏิบัติการแบบรูปธรรม (The stage of concrete operations) ปรากฏในเด็กอายุ 5-10 ขวบ มีความคิดที่จัดเป็นระบบมากขึ้น สามารถคิดทวนกลับ และ

มีสิ่งกีดขวางในเชิงของมวลสาร ปริมาตร และน้ำหนัก

4. ขั้นปฏิบัติการแบบระบบ (The stage of formal operations) เป็นความสามารถในการคิดแบบสมมติและการคิดเป็นเหตุเป็นผล โดยมีลักษณะระบบคิดเป็น 3 ประการคือ

4.1 การสร้างการทวนกลับความคิดเกี่ยวกับความจริงกับความ เป็นไปได้ ผู้มีความสามารถในการคิดขั้นนี้ จะสามารถคิดสลับไปมาระหว่างความจริงกับความ เป็นไปได้ ซึ่งเป็นความคิดสมมติ ผู้ที่มีพัฒนาการในขั้นนี้จะสามารถคิดในเชิงนามธรรมได้

4.2 ความคิดแบบตั้งสมมติฐานจากหลักที่กว้างกว่า ผู้ที่คิดในเชิงนามธรรมได้จะสามารถตั้งสมมติฐานได้ แล้วตรวจสอบสมมติฐานด้วยการทำวิจัย

4.3 การคิดถึงการคิด ผู้ที่คิดในขั้นนามธรรมแบบระบบขั้นนี้จะสามารถคิดถึงความหมายความสำคัญ คติวิเคราะห์ และหาเหตุผลประกอบการคิดหรือการจินตนาการของตนเอง ซึ่งเป็นการสำรวจความคิดและการวิจารณ์ตนเองได้

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม เป็นทฤษฎีที่เสนอจิตลักษณะ 8 ประการ ที่อาจเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนดี คนเก่งและมีสุขของคนไทย ซึ่งแบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ราก ลำต้น และส่วนที่เป็นดอกและผลของต้นไม้ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2536 อ้างถึงใน ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม, 2551 ข, หน้า 19-20)

ส่วนแรกคือ ราก แทนจิตลักษณะพื้นฐานสำคัญ 3 ประการได้แก่

1. สุขภาพจิต หมายถึง ความวิตก กังวล ตื่นเต้น ไม่สบายใจของบุคคลอย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์

2. ความเฉลียวฉลาดหรือสติปัญญา หมายถึง การรู้การคิดในขั้นรูปธรรมหลายด้านและการคิดในขั้นนามธรรม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้การคิดของ Piaget

3. ประสบการณ์ทางสังคม หมายถึง การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ความเอื้ออาทร เห็นอกเห็นใจ และสามารถคาดหรือทำนายความรู้สึกของคนอื่น

ส่วนที่สองคือ ลำต้น เป็นผลจากจิตลักษณะพื้นฐานที่ราก

ประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ประการ ได้แก่

1. ทศนคติ ค่านิยม และคุณธรรม

ทัศนคติ หมายถึง การเห็นประโยชน์-โทษของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
 ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่คนส่วนใหญ่เห็นว่าสำคัญ
 คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่คนส่วนใหญ่เห็นว่าดีงาม ส่วนใหญ่
 มักจะเกี่ยวข้องกับหลักทางศาสนา เช่น ความกตัญญู ความเสียสละ ความซื่อสัตย์
 ความพอใจ ไม่พอใจต่อสิ่งนั้นและพร้อมที่จะมีพฤติกรรมต่อสิ่งนั้น

2. เหตุผลเชิงจริยธรรม เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง เจตนาของการกระทำที่ทาเพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวหรือพวกพ้อง ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีทางเหตุผลเชิงจริยธรรมของ Kohlberg

3. ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน หมายถึง ความสามารถในการคาดการณ์ไกลว่าสิ่งที่กระทำลงไปในปัจจุบันจะส่งผลอย่างไร ในปริมาณเท่าใด ต่อใคร ตลอดจนความสามารถ ในการรอดได้ รอดได้ สามารถถอดเปรี้ยวไว้กินหวานได้

4. ความเชื่ออำนาจในตน ความเชื่ออำนาจในตน หมายถึง ความเชื่อว่าผลที่ตนกำลังได้รับอยู่เกิดจากการกระทำของตนเอง มิใช่เกิดจากโชคเคราะห์ ความบังเอิญ หรือการควบคุมของคนอื่น เป็นความรู้สึกในการทำนายได้ ควบคุมได้ของบุคคล ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎี Locus of control ของ Rotter (1966)

5. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง ความพยายามฝ่าฟันอุปสรรคในการทาสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่ย่อท้อ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีแรงจูงใจของ McClelland (1963)

ส่วนที่สาม คือ ส่วนของดอกและผล เป็นส่วนของพฤติกรรมของคนดีและเก่ง ซึ่งแสดงพฤติกรรมการทำงานดี ละเว้นความชั่ว ซึ่งเป็นพฤติกรรมของคนดี และพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแบ่งเป็น 2 ส่วนด้วยกัน คือ

1. พฤติกรรมของคนดี ประกอบด้วย 2 พฤติกรรมหลัก ได้แก่

1.1 พฤติกรรมไม่เบียดเบียนตนเอง เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่ไม่ทำร้ายหรือทำลายตนเอง เช่น การดูแลสุขภาพของตนเอง การบริโภคสิ่งที่มีประโยชน์ ไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ไม่ติดยาเสพติด ไม่เล่นการพนัน เป็นต้น

1.2 พฤติกรรมไม่เบียดเบียนผู้อื่น เป็นพฤติกรรมที่ไม่ทำร้ายทำลายหรือ ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เช่น พฤติกรรมสุภาพบุรุษ ไม่ก้าวร้าว ขับขี่รถอย่างมี

มารยาท ชื่อสัตย์ เป็นต้น

2. พฤติกรรมของคนดีและเก่ง ประกอบด้วย 2 พฤติกรรมหลัก
ได้แก่

2.1 พฤติกรรมรับผิดชอบ เช่น พฤติกรรมการเรียนการทำงาน
พฤติกรรมการปกครองของหัวหน้า และเคารพกฎหมาย เป็นต้น

2.2 พฤติกรรมพัฒนา เป็นการพัฒนาตนเอง ผู้อื่น และสังคม
เช่น ใฝ่รู้ รักการอ่าน เป็นกัลยาณมิตร การอาสาช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ของสังคม เป็นต้น

สำหรับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ตามแนวคิดสังคมวิทยาสามารถ
ทำได้หลายวิธี (งามตา วณิชทานนท์, 2553, หน้า 23-25) สรุปได้ต่อไปนี่

1. การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ถือเป็นการบอกกล่าวอย่างชัดเจนถึงสิ่งที่
ควรและไม่ควรกระทำซึ่งวิธีการนี้ถือว่าเป็นวิธีที่สำคัญที่จะช่วยพัฒนาโครงสร้างทาง
บุคลิกภาพและการพัฒนาทางด้านต่างๆ ของบุคคล

2. การเป็นแบบอย่างที่ดีของพ่อแม่ถือเป็นการอบรมเลี้ยงดูแบบไม่รู้ตัว
กล่าวคือ บุคคลจะเรียนรู้จากการสังเกตพฤติกรรมของพ่อแม่และซึมซับเข้าไปในจิตใจจน
หล่อหลอมมาเป็นบุคลิกภาพของบุคคล

3. การอบรมสั่งสอนจากครู ถือเป็นการชี้แนะแนวทางหรืออำนวยความสะดวก
ให้ผู้เรียนดำเนินเข้าสู่ปัญญา ครูถือเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่รับช่วงต่อจากพ่อแม่ เป็นผู้ที่มี
อิทธิพลในการหล่อหลอมขัดเกลาลักษณะนิสัยของนักเรียนและมีบทบาทในการเป็นตัว
แบบให้แก่เด็กเรียนในการแสดงพฤติกรรมต่างๆ

4. การอบรมสั่งสอนจากพระ ถือเป็นการช่วยส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม
โดยอาศัยหลักคำสอนและ การจัดกิจกรรมทางศาสนา

5. การเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อนถือเป็นการพัฒนาและสร้างอัตมโนภาพ
แห่งตนที่แตกต่างจากพ่อแม่ และครู เป็นการเปิดโอกาสที่สำคัญในการฝึกหัดทักษะใน
การสวมบทบาทของบุคคล และให้บุคคลได้เรียนรู้บทบาท และค่านิยมทางสังคมที่ผู้ใหญ่ไม่
ต้องการสอน

6. การเรียนรู้จากสื่อมวลชน ถือเป็นการให้ตัวแบบที่สำคัญที่จะช่วยให้
บุคคลสามารถรับรู้ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและสิ่งที่จะต้องพัฒนา
เพื่อให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม

สรุปได้ว่า จากแนวคิดและทฤษฎีตั้งที่กล่าวมา สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เพื่อให้การพัฒนาและการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นไปตามนโยบายและสอดคล้องกับ วิสัยทัศน์ หลักการ และจุดหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

5. แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

5.1 การพัฒนาบุคลากรในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

การพัฒนาบุคลากรเป็นการดำเนินการเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ทักษะในการปฏิบัติงานรวมถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของบุคลากรให้ดีขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานที่อยู่ในความรับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์(ต่องานที่รับผิดชอบในปัจจุบันและงานที่จะได้รับมอบหมายในอนาคต

5.1.1 ความหมายของการพัฒนาบุคลากร

การพัฒนาบุคลากร นับว่าเป็นภารกิจหลักของแต่ละหน่วยงานที่ต้องดำเนินการเพราะบุคลากรในหน่วยงานเป็นตัวจักรที่สำคัญที่จะขับเคลื่อนให้การทำงานในหน่วยงานให้ประสบความสำเร็จ บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และถือว่าพัฒนาบุคลากรเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งที่จะส่งผลให้ผลผลิตต่างๆ ขององค์การมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งมีหลายท่านได้ให้ความหมายของการพัฒนาบุคลากรไว้ ดังต่อไปนี้

นพพร พรหมแพง (2551, หน้า 55) ได้สรุปความหมายของการพัฒนาบุคลากรไว้ว่า การพัฒนาบุคลากรเป็นการดำเนินการเพื่อให้บุคคลได้เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานให้ดีขึ้นตลอดจนมีทัศนคติที่ดีในการทำงาน อันจะเป็นผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นการพัฒนาบุคลากรจะเป็นการส่งเสริมและเปลี่ยนแปลงปฏิบัติงานในด้านต่างๆเพื่อนำไปสู่การทำงานที่มีประสิทธิภาพต่อไป

เกตุมะณีย์ คำจันทร์ (2552, หน้า 12) การพัฒนาบุคลากร หมายถึง วิธีการหรือกระบวนการ หรือกิจกรรมต่างๆ ที่นำมาพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานหรือองค์การ เพื่อเพิ่มพูนให้บุคลากรในหน่วยงาน หรือในองค์การเกิดความรู้ ความสามารถ และเกิดทักษะในการทำงาน มีความก้าวหน้าในอาชีพการทำงาน มีเจตคติที่ดีในการปฏิบัติงาน เพื่อให้งานที่ปฏิบัติอยู่บรรลุเป้าหมายที่วางไว้มีประสิทธิภาพ

บัณฑูรย์ ชุมแวงวาปี (2552, หน้า 11) ได้สรุปความหมายของการพัฒนาบุคลากรไว้ว่า เป็นการฝึกฝน อบรมและส่งเสริมให้บุคคลได้เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ อุปนิสัย ทักษะและประสบการณ์ในทางสร้างสรรค์ของแต่ละบุคคลให้สามารถที่จะพัฒนาสมรรถภาพไปสู่ประสิทธิภาพในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายของหน่วยงาน

สรุปได้ว่าการพัฒนาบุคลากร หมายถึง กระบวนการหรือวิธีการต่างๆ ที่หน่วยงานเพิ่มพูนความรู้ความสามารถและพัฒนาทักษะตลอดจนมีทัศนคติที่เหมาะสมกับการปฏิบัติงานให้กับบุคลากรด้วยวิธีการที่หลากหลายเพื่อให้บุคลากรมีความรู้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายขององค์การ

5.1.2 ความสำคัญในการพัฒนาบุคลากร

การดำเนินงานในหน่วยงานหรือองค์การจะมีประสิทธิภาพและได้ประสิทธิผลมากขึ้นถ้าบุคลากรได้รับการส่งเสริมและพัฒนา ดังนั้นการพัฒนาบุคลากรจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ได้มีนักวิชาการและหน่วยงานหรือองค์การต่างๆ ให้ทรรศนะเกี่ยวกับความสำคัญของการพัฒนาบุคลากร ไว้ดังนี้

ศศกร ไชยคำหาญ (2550, หน้า 80) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาบุคลากร ว่า การพัฒนาบุคลากรมีความจำเป็นต่อบุคลากรในองค์การแห่ง การเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง เพราะคนได้ผ่านการพัฒนาจะทำให้ตนเองมีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ เพิ่มพูนศักยภาพในการปฏิบัติงาน มีความเชี่ยวชาญในงานที่ ปฏิบัติ แก้ไขข้อบกพร่องในการปฏิบัติงาน รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี สารสนเทศ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และเทคนิคการทำงาน เป็นการพัฒนาตนเอง พัฒนา องค์การแห่งการเรียนรู้ พัฒนาสังคมและประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้า และเป็น การแก้ปัญหาต่างๆ ในด้านการบริหาร

เกตุมะณีญ์ คำจันทร์ (2552, หน้า 15) กล่าวว่า การพัฒนา บุคลากรมีความสำคัญและจำเป็นที่หน่วยงานต้องดำเนินการพัฒนาบุคลากรในหน่วยงาน ให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะ ในการทำงานอยู่ตลอดเวลา เรียนรู้ และปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบันและการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพอันจะนำความสำเร็จมาสู่องค์การ หรือหน่วยงาน

นิราพร โทสวณจิตร (2555, หน้า 13) สรุปว่าการพัฒนาบุคลากร หมายถึง กระบวนการต่างๆ ที่นำมาพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานให้มีความรู้ความสามารถทักษะตลอดจนพัฒนาความรู้สึกรู้จักคิดที่ดีต่อการปฏิบัติงานเพื่อให้งานที่ปฏิบัติบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพโดยใช้กระบวนการพัฒนาที่หลากหลาย

สรุปได้ว่าการพัฒนาบุคลากร เป็นภารกิจที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อหน่วยงานต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบเพราะการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสำเร็จตามเป้าหมายต้องอาศัยความรู้ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงานของบุคลากรที่เกี่ยวข้องหากหน่วยงานใดมีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงหน่วยงานนั้นก็ย่อมจะประสบผลสำเร็จและสามารถพัฒนาบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยเฉพาะหากเป็นหน่วยงานนั้นเป็นสถานศึกษา การพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถจึงจำเป็นอย่างยิ่งเพราะครูเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาสังคมและชาติบ้านเมืองทั้งนี้เพราะครูต้องรับหน้าที่ในการพัฒนาบุคลากรในสังคมให้มีความรู้ มีความเจริญงอกงาม

5.1.3 ความมุ่งหมายของการพัฒนาบุคลากร

ความมุ่งหมายของการพัฒนาบุคลากรเป็นการทำให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างเต็มเวลาเต็มความรู้ความสามารถซึ่งจะทำให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งมีผู้ให้ความมุ่งหมายในการพัฒนาบุคลากรไว้ดังนี้

คูสิต มั่นคง (2550, หน้า 11) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากรนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บุคลากรในหน่วยงานได้มีการพัฒนาตนเองให้มีความรู้มีความสามารถมีทักษะในการปฏิบัติงานมากขึ้นและเพื่อให้การดำเนินงานของหน่วยงานบรรลุเป้าหมายรวมทั้งการพัฒนาคุณภาพงานและความก้าวหน้าในหน้าที่การงานของบุคลากรในองค์การหรือหน่วยงานอย่างมีประสิทธิภาพ

เกตุมะณีย์ คำจันทร์ (2552, หน้า 12) ได้สรุปความมุ่งหมายของการพัฒนาบุคลากรว่า เพื่อให้บุคลากรสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลง ช่วยเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการทำงาน ก่อให้เกิดความรู้ความสามารถหลายๆ ด้านและเข้าในนโยบายและความมุ่งหมายขององค์การที่ตนปฏิบัติงานก่อให้เกิดการประสานงานและบุคลากรมีเจตคติที่ดีต่อองค์การ

สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการพัฒนาบุคลากร คือการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถและพัฒนาทักษะ ให้เกิดกับบุคลากรมีบุคลิกภาพ มนุษย์สัมพันธ์และทัศนคติ ที่ดีในการปฏิบัติงานในองค์การหรือหน่วยงาน สามารถพัฒนางานและพัฒนาตนเองให้ บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยองค์การหรือหน่วยงานจะต้องกำหนด ความมุ่งหมายของการพัฒนาบุคลากร หรือวัตถุประสงค์ของหน่วยงานไว้ให้ชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางหรือแผนในการพัฒนาบุคลากรตามทิศทางและนโยบายขององค์การหรือ หน่วยงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้

5.1.4 แนวทางการพัฒนาบุคลากร

การพัฒนาบุคลากรในหน่วยงาน หรือองค์การไม่อาจกล่าวได้โดย เฉพาะเจาะจงว่าจะใช้วิธีใดวิธีการหนึ่งพัฒนาบุคลากรทั้งองค์การได้ และยังไม่มียุติวิธี หนึ่งโดยเฉพาะเป็นมาตรฐานบุคลากรทั้งองค์การ ดังนั้น ในการเสริมสร้างนิสัยรัก การอ่านของนักเรียนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาครูในโรงเรียน โดยทุกคนควรมีส่วนร่วม ในการวางแผนและเลือกกิจกรรมการพัฒนาให้เหมาะสม เพื่อเป็นแนวทางที่ดีที่สุดสำหรับการ พัฒนาครูให้มีความรู้ ความสามารถให้เกิดศักยภาพสูงสุดซึ่งการพัฒนาบุคลากรมี หลากหลายวิธี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1.4.1 การศึกษาดูงาน

ความหมายของการศึกษาดูงาน

ศศกร ไชยคำหาญ (2550, หน้า 76) ได้กล่าวถึงการศึกษา ดูงานว่า เป็นวิธีการพัฒนาบุคลากร ที่จะทำให้เกิดความคิดในด้านเปรียบเทียบและเห็น ตัวอย่างของการดำเนินงานในสถานที่และสภาพการณ์ต่างๆ กัน เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข งานให้ดีขึ้น รวมทั้งเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถและประสบการณ์อันจะส่งผลดี ต่อหน่วยงานโดยส่วนรวม

ธวัชชัย ไพไฉล (2555, หน้า 65) ได้กล่าวถึงการศึกษา ดูงานว่า หมายถึง การพัฒนาบุคลากรโดยวิธีการนำผู้เรียน หรือบุคลากรกลุ่มเป้าหมาย ไปศึกษาเรื่องที่ต้องศึกษาจากหน่วยงานหรือสถานที่อื่นๆ ที่ตรงกับประเด็นที่ต้องการ โดยที่ผู้เรียนสามารถพบเห็นสภาพจริง มีโอกาสได้สัมผัสจากประสาทสัมผัสต่างๆ เช่น การดู การฟัง การสัมผัสภาพ การสอบถาม การสนทนา การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ

สรุปได้ว่า การศึกษาดูงาน เป็นวิธีการพัฒนาหรือส่งเสริมให้บุคลากรได้เห็นสภาพที่เป็นจริง ได้รับประสบการณ์โดยตรงจากการไปศึกษาดูงาน ซึ่งจะก่อให้เกิดความคิดในด้านการเปรียบเทียบและเห็นตัวอย่างของการดำเนินการ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขงานให้ดีขึ้น รวมทั้งเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ซึ่งจะส่งผลดีต่อหน่วยงานของตนได้

ประโยชน์ของการศึกษาดูงาน

1. การดูงานภายในองค์กรเดียวกันจะทำให้บุคลากรเกิดความเข้าใจในรูปแบบการทำงานที่ประสบความสำเร็จ ช่วยทำให้บุคลากรเกิดความเข้าใจขั้นตอน การเชื่อมโยงการทำงานของตนกับงานอื่น รวมถึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาความสามารถในการทำงานของตนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ การดูงานจากองค์กรเดียวกันยังช่วยให้เกิดการสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อบุคคลอื่นที่อยู่ในองค์กรเดียวกัน

2. การดูงานภายนอกองค์กร จะช่วยทำให้บุคลากรเกิดมุมมองใหม่ๆ เป็นการเสริมสร้างแนวคิดหรือวิสัยทัศน์ในการทำงาน ทำให้บุคลากรมีแนวคิดใหม่ๆ จากการปฏิบัติงานขององค์กรภายนอก อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นเพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากได้เห็นรูปแบบการทำงานขององค์กรอื่น อันนำไปสู่การจุดประกายให้บุคลากรเกิดการเปรียบเทียบรูปแบบหรือขั้นตอนการทำงานของตนเองกับองค์กรภายนอก (อาภรณ์ ภูวิทย์พันธุ์, 2554, อ้างถึงใน ศราวุธ ทาคำ. สรรสาระองค์กรแห่งความสุข เล่ม 1, หน้า 99)

ความสำเร็จของการศึกษาดูงาน

ศราวุธ ทาคำ. (สรรสาระองค์กรแห่งความสุข เล่ม 1, หน้า 109) กล่าวว่า การดูงานองค์กรแห่งความสุขจะประสบความสำเร็จได้นั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหรือเงื่อนไขดังต่อไปนี้

1. ผู้บริหารที่จะส่งบุคลากรไปดูงานนอกสถานที่ จะต้องวิเคราะห์ถึงความต้องการให้บุคลากรพัฒนาก่อน ไม่ว่าจะเป็นความรู้หรือทักษะที่เกี่ยวข้องกับงานที่รับผิดชอบ รวมถึงกำหนดเป้าหมายหรือความคาดหวังจากการดูงานภายนอกสถานที่ให้ชัดเจน

2. การเตรียมความพร้อมของบุคลากรก่อนดูงาน บุคลากรต้องมีความเข้าใจวัตถุประสงค์ของการดูงานเป็นอย่างดี และการร่วมกันช่วยตั้ง

คำถามระหว่างหัวหน้าทีมและบุคลากรก่อนไปดูงาน ซึ่งจะทำให้บุคลากรเข้าใจขอบเขต และประเด็นที่หัวหน้าทีมต้องการมากขึ้น

3. การกำหนดระยะเวลาในการศึกษาดูงานให้เหมาะสม กับเนื้อหาหรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการ เนื่องจากการศึกษาดูงานบางครั้งอาจต้องใช้ ระยะเวลามากกว่า 1 วัน จึงควรคำนึงถึงระยะเวลาที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ อย่างเต็มประสิทธิภาพ

4. ความร่วมมือของสถานที่ที่จะไปศึกษาดูงานองค์กร เจ้าบ้านเพื่อให้องค์กรที่จะไปศึกษาดูงานได้จัดเตรียมข้อมูลได้ถูกต้องและตรงตาม วัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาดูงาน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแจ้งเป้าหมายให้ชัดเจนว่า ต้องการขอดูงานในเรื่องใดและต้องการข้อมูลเอกสารใดบ้าง เพราะองค์กรจะได้เตรียม ข้อมูลหรือเอกสารบางส่วนที่สามารถเปิดเผยกับบุคลากรที่ขอเข้ามาดูงาน ทำให้ไม่ต้อง เสียเวลาค้นหาหรือรอเอกสาร

5. ภายหลังจากดูงานนอกสถานที่ทุกครั้ง ผู้บังคับบัญชา จะต้องติดตามและดำเนินการพัฒนาต่อยอด โดยการใช้เทคนิคการพัฒนาอื่นๆ มาใช้ ปรับปรุงความสามารถของบุคลากร เช่น การมอบหมายงาน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การถอดบทเรียน เป็นต้น ถือเป็นเทคนิคการพัฒนาความสามารถที่นำมาใช้ภายหลัง จากการดูงานเสร็จสิ้น

5.1.4.2 การประชุมเชิงปฏิบัติการ

ได้มีนักการศึกษาหลายท่านให้ความหมายของการประชุม เชิงปฏิบัติการ ไว้ดังนี้

บัณฑูรย์ ชุมแวงวาปี (2552, หน้า 40) ได้สรุปไว้ว่าการ ประชุมเชิงปฏิบัติการเป็นกระบวนการให้ประสบการณ์เพื่อพัฒนาบุคลากรได้เกิดการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ไปในทางที่ดี มีความรู้ความสามารถ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อ การปฏิบัติงานทำให้งานที่มีคุณภาพได้มาตรฐานและมีประสิทธิภาพบรรลุวัตถุประสงค์ ที่องค์กรกำหนดไว้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, สาขาวิทยาการจัดการ (2552, หน้า 487) กล่าวว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นการประชุมปรึกษาหารือ ศึกษา ค้นคว้า หรือวิเคราะห์ เพื่อแก้ปัญหาร่วมกันของผู้เข้ารับการศึกษาฝึกอบรมโดยมุ่งเน้นการปฏิบัติ เพื่อให้ได้ผลงาน หรือ เพื่อที่จะได้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

สมคิด บางโม (2554, หน้า 92) กล่าวว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการเป็นการฝึกอบรมที่ให้ผู้รับการฝึกอบรมได้ปฏิบัติจริง โดยทั่วไปจะมีการบรรยายให้ความรู้พื้นฐานก่อนแล้วจึงให้ลงมือปฏิบัติ อาจเป็นการฝึกใช้เครื่องมือใหม่ๆ ประชุมเพื่อช่วยสร้างคู่มือ หรือประชุมเพื่อสร้างอุปกรณ์ต่างๆ เป็นการปฏิบัตินิยมให้ร่วมกันเป็นกลุ่มๆ มากกว่าปฏิบัติเป็นกลุ่มใหญ่หรือรายบุคคล

นิราพร โทสวณจิตร (2555, หน้า 16) การประชุมเชิงปฏิบัติการ หมายถึง กระบวนการของการแก้ปัญหาและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรในองค์กรเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วย บุคลากรในหน่วยงานหรือองค์กร วิทยากร เวลา สถานที่ เครื่องมือ และงบประมาณ

จอมพงศ์ มงคลวนิช (2556, หน้า 142) ได้ให้ความหมายของการประชุมเชิงปฏิบัติการ ไว้ว่า การประชุมเชิงปฏิบัติ (Workshop) หมายถึง การประชุม ร่วมกันเป็นกลุ่มๆ เน้นการร่วมกันทำงานฝึกการแก้ปัญหา โดยผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนจะต้อง มีส่วนร่วมลงมือปฏิบัติ (Hands – on Training)

สรุปได้ว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการ หมายถึง กระบวนการของการแก้ปัญหาและการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรในองค์กรเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วย บุคลากรในหน่วยงานหรือองค์กร วิทยากร เวลา สถานที่ เครื่องมือ และงบประมาณ

5.1.4.3 การนิเทศติดตามผล

ความหมายของการนิเทศติดตามผล

วรรณพร สุขอนันต์ (2550, หน้า 17) ให้ความหมายว่าการนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงานร่วมกันในบรรยากาศแห่งความสัมพันธอันดีระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ เพื่อปรับปรุงคุณภาพการจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลสูงสุดแก่ผู้เรียน

สว่าง แว่นไธสง (2552, หน้า 29) ให้ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนหมายถึง ความพยายามของบุคลากรภายในโรงเรียนที่จะร่วมมือกันช่วยเหลือปรับปรุงการศึกษาของโรงเรียนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการศึกษาด้วยการมุ่งเน้นให้ครูผู้สอนพัฒนาความรู้ความสามารถและพฤติกรรม

สอนได้ด้วยตนเอง

วัชรา เล่าเรียนดี (2552, หน้า 120) กล่าวถึง การนิเทศภายในโรงเรียนว่า เป็นกระบวนการนิเทศการศึกษา และกิจกรรมต่างๆ ที่มุ่งพัฒนาการเรียนการสอนที่จัดดำเนินการในโรงเรียนโดยบุคลากรในโรงเรียนเป็นหลัก ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน คณะครู และบุคลากรอื่นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนโดยตรง

อาษา เขมะวิบูลย์ (2553, หน้า 19) สรุปไว้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึงกระบวนการทำงานร่วมกันของบุคลากรภายในโรงเรียนในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า การนิเทศติดตามผล หมายถึง การดำเนินการร่วมกันของบุคลากรภายในหน่วยงาน เพื่อปรับปรุง แก้ไข การดำเนินงานกิจกรรมจัดการกระบวนการเรียนรู้ของครูผู้สอนเกิดการพัฒนาพฤติกรรม ความสามารถ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ บรรลุตามวัตถุประสงค์

5.3.2 หลักการของการนิเทศภายใน

มีนักวิชาการให้แนวคิดในหลักการนิเทศภายใน ดังต่อไปนี้

กรองทอง จิระเดชากุล (2550, หน้า 5) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับหลักการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ดังนี้

1. การดำเนินการนิเทศ จะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่องตามขั้นตอนกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน
2. บุคลากรที่เป็นหลักสำคัญในการดำเนินการพัฒนาระบบการนิเทศภายในโรงเรียน คือ ผู้บริหารสถานศึกษา
3. การนิเทศภายในโรงเรียน จะต้องสอดคล้องกับความต้องการ/จำเป็นในการพัฒนาครูและนักเรียนถึงแม้ว่า หลักการนิเทศการศึกษาที่นักศึกษากลางานได้แสดงทัศนะต่างๆ กัน แต่ที่ทุกคนเห็นตรงกันและถือว่าเป็นหลักการที่สำคัญก็คือ การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่เป็นวิทยาศาสตร์ เป็นการสร้างสรรค์ มีความเป็นประชาธิปไตย ทั้งนี้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนของครูและพัฒนาการศึกษาให้เจริญงอกงามในทุกๆ ด้าน

สุทธนู ศรีไธย (2555, หน้า 4) กล่าวว่า หลักการสำคัญของการนิเทศ การศึกษาในปัจจุบันจะยังคงเน้นอยู่ที่การให้ความช่วยเหลือโดยตรงแก่ครูหรือผู้สอน

เพื่อให้เป็นครูที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ รวมทั้งพัฒนาสิ่งแวดล้อมต่างๆ ทางกายภาพที่จะช่วยให้ครูได้รับความรู้ ความเข้าใจสิ่งเหล่านั้นมากขึ้นด้วย ผลจากการช่วยเหลือและพัฒนาครูดังกล่าว จะทำให้นักเรียนที่เป็นเป้าหมายหลักของการเรียนการสอน ได้รับประโยชน์อันยิ่งใหญ่จากการสอนของครู รวมทั้งการบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของทางโรงเรียนที่ได้ตั้งไว้ทุกประการ

จอมพงศ์ มงคลวนิช (2555, หน้า 133) ได้สรุปหลักการของการนิเทศ ภายในโรงเรียนว่า หลักของการนิเทศภายในโรงเรียน คือ กระบวนการทำงานร่วมกันของ บุคลากรในสถานศึกษาโดยยึดเป้าหมายหลักคือ คุณภาพของนักเรียน โดยผู้บริหารต้องยอมรับว่า การนิเทศการสอนเป็นงานในความรับผิดชอบของผู้บริหารโดยตรง มีการวางแผนดำเนินงาน อย่างเป็นระบบ เน้นบรรยากาศแบบประชาธิปไตย สร้างขวัญและกำลังใจ ทำให้เกิดความเชื่อมั่น และภาคภูมิใจในความสามารถของตน ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

สรุปได้ว่าการนิเทศภายในจะอาศัยหลักการปฏิบัติงานตามหลักวิทยาศาสตร์ มีระบบ มีขั้นตอนและความต่อเนื่อง มีความเป็นวิถีประชาธิปไตยเพื่อให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน เสริมสร้างกำลังใจให้กับครูผู้สอน เป็นการช่วยเหลือครูโดยตรง ไม่ใช้การบังคับหรือการจับผิด ผู้บริหารโรงเรียนถือว่าเป็นผู้สืบทอดสำคัญในการทำหน้าที่นิเทศภายใน โดยการนิเทศภายในจะต้องเกิดจากความจำเป็นในการแก้ปัญหาหรือความต้องการยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการสอนของครู ให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น รวมทั้งพัฒนาการปฏิบัติงานร่วมกันของบุคลากรทางการศึกษาให้ดำเนินไปด้วยดี มีขวัญและกำลังใจในการทำงาน สามารถนำสิ่งที่ได้รับจากการนิเทศไปใช้ในการปฏิบัติงาน เป้าหมายหลักของการนิเทศภายในคือการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ

ความมุ่งหมายของการนิเทศภายใน

การดำเนินการใดๆ ต้องมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การปฏิบัติงานได้ดำเนินไป ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ เพื่อให้งานสำเร็จตามความต้องการ การนิเทศการศึกษาไม่ว่าจะเป็นการนิเทศจากภายในหรือภายนอกโรงเรียน ต่างก็มุ่งเน้นเป้าหมายที่สำคัญ และสอดคล้องกัน อย่างไรก็ตาม มีนักการศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ ดังนี้

กรรทง จีรเดชากุล (2550, หน้า 3) ได้กล่าวถึง
จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ดังต่อไปนี้

1. จุดมุ่งหมายทั่วไป

1.1 เพื่อให้ผู้บริหารและคณะกรรมการนิเทศของ
สถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจและปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียนได้

1.2 เพื่อพัฒนาความสามารถของครู

1.3 เพื่อช่วยเหลือและจัดสรรเครื่องมือ สื่อการ
เรียนรู้ ตลอดจนช่วยเหลือและปรับปรุงวิธีการจัดการเรียนรู้

1.4 เพื่อให้ครูเกิดความมอองงามทางวิชาชีพ

2. จุดมุ่งหมายเฉพาะ

เพื่อให้ครูสามารถพัฒนาพฤติกรรมการปฏิบัติงาน
ในเรื่องดังต่อไปนี้

2.1 เพื่อให้สถานศึกษามีแผนการนิเทศภายใน

โรงเรียน

2.2 เพื่อเน้นให้มีการวิเคราะห์ ปรับปรุงหลักสูตร

สถานศึกษา และในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ได้รับมอบหมาย

2.3 เพื่อให้ครูจัดการเรียนการสอนตามแนว

ปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ การบูรณาการ เน้นทักษะกระบวนการคิด ฯลฯ

2.4 เพื่อปรับปรุงและพัฒนากระบวนการ

วิธีจัดการเรียนรู้ของครู

2.5 เพื่อให้มีการจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้

ได้อย่างเหมาะสม

2.6 เพื่อพัฒนาการใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้

2.7 เพื่อให้มีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง

และปรับปรุงกระบวนการวัดและประเมินผลให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

สำนักงานการศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดพิษณุโลก กลุ่มงาน

นิเทศ ติดตาม และประเมินผล (2555, หน้า 5) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการนิเทศ

การศึกษาคือ การพัฒนา คุณภาพการศึกษาของผู้เรียนโดยปฏิบัติการผ่านครูผู้สอนดังนี้

1. เพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพสูงขึ้น กล่าวคือ มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานสูงขึ้น
2. เพื่อการพัฒนางานให้ได้ผลดี กล่าวคือ เมื่อเกิดการนิเทศแล้วจะต้องมี ปัญหาจากการปฏิบัติงานน้อยที่สุดและผลงานที่ได้รับต้องมีคุณภาพสูง
3. เพื่อพัฒนากระบวนการทำงาน หมายถึง การนิเทศที่ดี ต้องมีการประสานสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ปฏิบัติงานลดความขัดแย้งให้มากที่สุด
4. เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานนั้นคือ เป็นการสร้าง ความมั่นใจ ความสุข มีกำลังใจในการทำงานนั่นเอง

กล่าวโดยสรุปแล้ว การนิเทศภายในโรงเรียน มีจุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาความสามารถของครู ผู้บริหารและคณะกรรมการนิเทศของสถานศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจใน การปฏิบัติงานสูงขึ้น ประสานสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ปฏิบัติงานลดความขัดแย้ง มุ่งเน้นการนิเทศ เพื่อพัฒนาตัวครูซึ่งเป็นผู้จัดการเรียนการสอนให้มีความเชี่ยวชาญทั้งในด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อ และแหล่งการเรียนรู้ ตลอดจนการวัด การประเมินผล ไม่ใช่มุ่งเน้นที่การตรวจเอกสารหลักฐานซึ่งเป็นร่องรอยเกี่ยวกับการทำงาน ทั้งนี้เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับบุคลากรในโรงเรียน โดยมีเป้าหมายคือ การพัฒนาผู้เรียนให้ได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ

กระบวนการนิเทศติดตามผล

สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา (2547, หน้า 181-182) เสนอว่า การดำเนินการนิเทศภายในสถานศึกษาควรจะเป็นกระบวนการต่อเนื่องกัน ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการนิเทศ
2. ขั้นวางแผนการนิเทศ
3. ขั้นปฏิบัติตามแผนการนิเทศ
4. ขั้นประเมินผลการนิเทศ
5. ขั้นปรับปรุงแก้ไขวิธีการนิเทศ

วัชรภา เล่าเรียนดี (2552, หน้า 27 - 28) ได้เสนอกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนโดยตรง ดังนี้

1. วางแผนร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ
2. เลือกประเด็นหรือเรื่องที่น่าสนใจจะปรับปรุงพัฒนา
3. นำเสนอโครงการพัฒนาและขั้นตอนการปฏิบัติให้

ผู้บริหารโรงเรียน ได้รับทราบและขออนุมัติการดำเนินการ

4. ให้ความรู้หรือแสวงหาความรู้จากเอกสารต่างๆ และการจัด ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับเทคนิคการสังเกตการสอนในชั้นเรียน และความรู้เกี่ยวกับวิธีสอนและนวัตกรรมใหม่ๆ ที่น่าสนใจ

5. จัดทำแผนการนิเทศ กำหนด วัน เวลา ที่จะสังเกต การสอน ประชุม ปรึกษาหารือเพื่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์

6. ดำเนินการตามแผนโดยครูและผู้นิเทศ (แผนการจัดการ เรียนรู้และแผนการนิเทศ)

7. สรุปและประเมินผลการปรับปรุงและพัฒนา รายงาน ผลสำเร็จ

สำนักทดสอบทางการศึกษา(2553, หน้า 2-10) อธิบายถึง ขั้นตอนการนิเทศแบบให้คำชี้แนะเพื่อเพิ่มศักยภาพครูและผู้บริหารสถานศึกษาให้สามารถ จัดการเรียนรู้และ ยกย่องคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้สูงขึ้นว่า มีขั้นตอนหลัก สำคัญอยู่ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการก่อนให้คำชี้แนะ การเตรียมการ ก่อน การให้คำชี้แนะ เป็นการเตรียมองค์ความรู้ในการนำไปใช้ในการชี้แนะโดยมี วัตถุประสงค์ เพื่อช่วยให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนอย่างมี ประสิทธิภาพ ซึ่งผู้นิเทศจะขอแนะนำ ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ ให้ครูสามารถจัดกิจกรรม การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ผู้ชี้แนะจะเสนอแนะแล้ว ต้องให้ครูได้วิเคราะห์ตนเอง ให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในสภาวะแวดล้อมต่างๆ และสามารถ แก้ปัญหาอุปสรรคในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้หมดไป การให้คำชี้แนะจะช่วยให้คุณ สามารถสะท้อนภาพการปฏิบัติงานของครู เพื่อให้ตระหนักว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นั้นจะต้องใช้วิธีการจัดการเรียนรู้อย่างไร เพื่อที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมี คุณภาพจาก การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ขณะเดียวกันผู้ให้คำชี้แนะจะได้ข้อมูล ความรู้ที่ จำเป็น ซึ่งครูยังขาดอยู่ ดังนั้น การให้คำชี้แนะที่มีประสิทธิภาพ ไม่เพียงขึ้นอยู่กับทักษะของ ผู้นิเทศ และความสามารถในการรับการรับการนิเทศ (Receptiveness) ของครูเท่านั้น แต่

ยังขึ้นอยู่กับองค์ประกอบแวดล้อมหลายประการด้วยกัน ผู้ชี้แนะควรจะต้องเป็นผู้รู้การอ่าน หลักการแสวงหาความรู้ และจะต้องมีความพร้อมก่อนการให้คำชี้แนะ

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการให้คำชี้แนะ ขั้นตอนการดำเนินงานให้คำชี้แนะเป็นขั้นตอนที่ศึกษานิเทศก์หรือผู้ชี้แนะ ช่วยให้ครูนำความรู้ ความเข้าใจที่มีอยู่ หรือที่ได้รับจากการอบรมไปปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จตามศักยภาพหรือความสามารถของครูแต่ละคน เป็นการพัฒนากลุ่มครูจำนวนน้อยหรือรายบุคคล อย่างเข้มข้น ทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด เช่น การสังเกตการสอนในชั้นเรียน พิจารณาผลงานนักเรียนร่วมกันกับครู เป็นการพัฒนาในบริบท การทำงานในสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 การสรุปผลการให้คำชี้แนะ การสรุปผลการให้คำชี้แนะ เป็นขั้นตอนที่ศึกษานิเทศก์ หรือผู้ให้คำชี้แนะเปิดโอกาสให้ครูได้สรุปผลการให้คำชี้แนะเพื่อให้ได้ หลักการสำคัญไปปรับปรุงหรือพัฒนาการเรียนการสอนของตนเองต่อไป มีการวางแผนที่จะกลับมาชี้แนะร่วมกันอีกครั้งว่า ความรู้ความเข้าใจใหม่ที่ได้รับ การใช้ในครั้งนี้จะเกิดผลในทางปฏิบัติเพียงใด รวมไปถึงการตกลงร่วมกันเรื่องให้ความช่วยเหลืออื่น ๆ เช่น หาเอกสารมาให้ศึกษา ประสานงานกับบุคคลอื่น ๆ แนะนำแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม เป็นต้น

จอมพงศ์ มงคลวนิช (2555, หน้า 136) ได้สรุปกระบวนการของการนิเทศภายในโรงเรียนว่า การดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนจะต้องจัดกระบวนการนิเทศอย่างมี แบบแผนตามลำดับขั้นตอน ต่อเนื่องกันอย่างมีระบบตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์ พร้อมด้วยเหตุผลและความเป็นไปได้ นั่นคือจะต้องประกอบด้วย การวางแผนการนิเทศ การให้ความรู้ในสิ่งที่จะต้องทำ การลงมือปฏิบัติ การสร้างขวัญและกำลังใจ การประเมินผลและกระบวนการ ดำเนินงาน และปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนานิเทศให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า กระบวนการนิเทศภายในเป็นกระบวนการที่ผู้บริหาร และผู้ที่รับผิดชอบงานการนิเทศภายในโรงเรียนต้องนำมาปฏิบัติอย่างเป็นระบบ มีคำตอนใช้ความเป็นกัลยาณมิตร ในการดำเนินงาน เน้นการนิเทศคนไม่ใช่นิเทศกระดาษ เป็นการให้ใจและร่วมใจกันดำเนินงาน ศรัทธาในการนิเทศ ร่วมกันสร้างสังคมการเรียนรู้ มีปัญญา ธรรม เมตตาธรรม และเข้าใจความเป็นจริงในชีวิต โดยมีขั้นตอนในการนิเทศภายใน 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการนิเทศ สภาพที่เป็นจริงตามตัวบ่งชี้ด้านต่างๆ ของโรงเรียนขณะนั้น มีการสำรวจและประเมินความต้องการของครู จัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการ ตลอดจนวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของสาเหตุ กำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหา และการดำเนินการตามความต้องการ

2. การวางแผนการนิเทศ เป็นการนำข้อมูลผลการวิเคราะห์สภาพ ปัจจุบัน ปัญหา สาเหตุของปัญหาและความต้องการ มากำหนดกิจกรรมและแนวทาง การปฏิบัติงานนิเทศ การวางแผนนิเทศภายในโรงเรียนเป็นขั้นตอนที่นำเอาทางเลือกที่จะ ดำเนินการมารวมกันกำหนดรายละเอียดกิจกรรม และจัดลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ เขียนเป็นโครงการนิเทศภายในโรงเรียน

3. การปฏิบัติการนิเทศ เป็นการดำเนินการนิเทศตามกิจกรรมที่กำหนดในโครงการนิเทศภายในโรงเรียน ในการปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนหรือ ผู้นิเทศจะต้องนำหลักฐานการนิเทศ เทคนิค ทักษะ สื่อ กิจกรรม และเครื่องมือนิเทศไปใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และบุคลากรผู้รับการนิเทศ

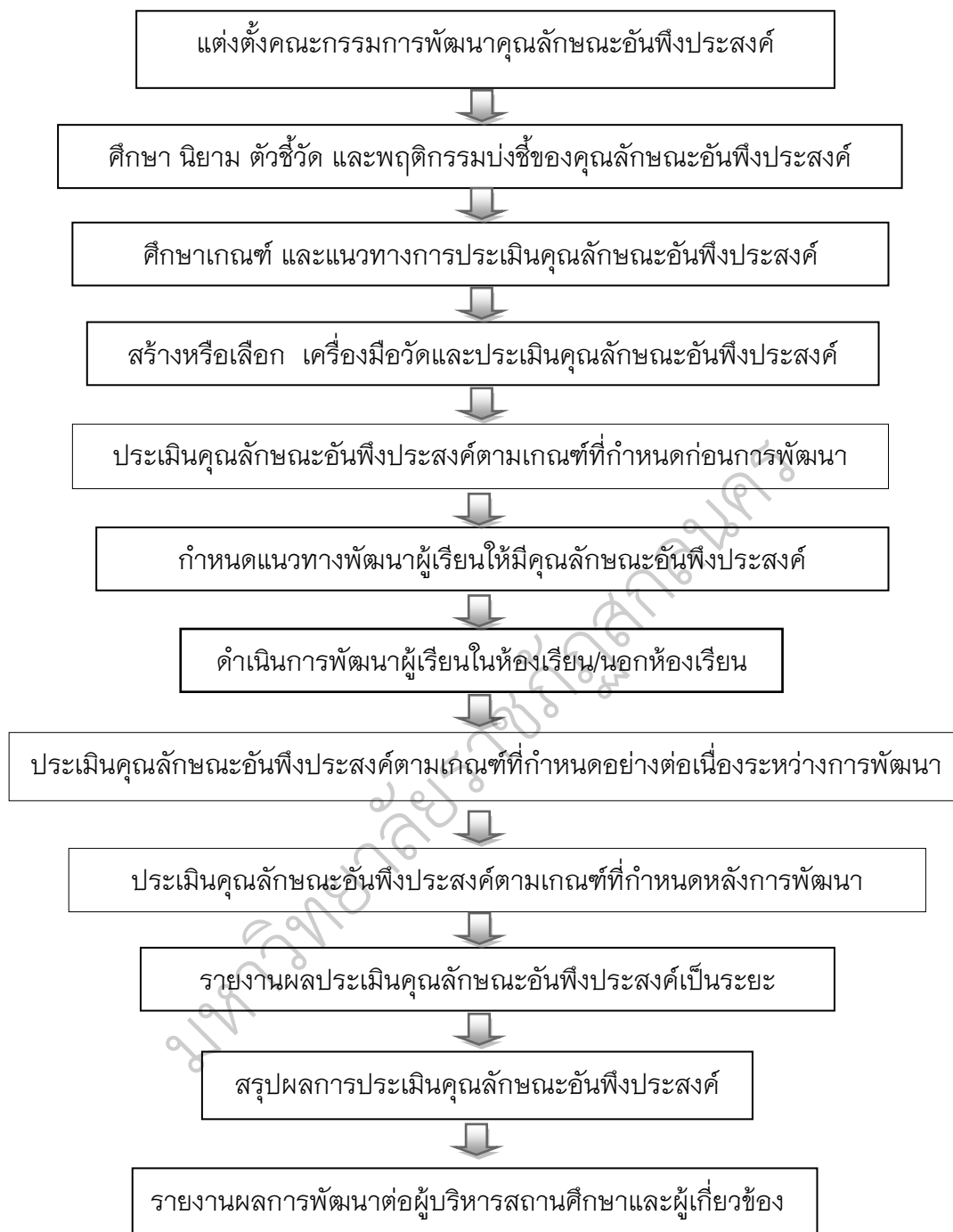
4. การประเมินผล เป็นการตรวจสอบความสำเร็จของโครงการกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ ประเมินความคิดเพื่อทราบความพึงพอใจของผู้รับการนิเทศประเมินกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน สรุปรวมผลการประเมินเพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงการปฏิบัติงานในโอกาสต่อไป

5.2 การดำเนินการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553, หน้า 68) ได้วางแนวทางการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา โดยมีหน้าที่ดังนี้

1. ศึกษานิยามความหมายและพฤติกรรมบ่งชี้ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง 8 ประการ
2. วิเคราะห์ตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์แต่ละคุณลักษณะ

3. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียนรายบุคคลก่อนการพัฒนาเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาให้สอดคล้องและเหมาะสมกับพฤติกรรมของผู้เรียน
 4. สร้างหรือเลือกเครื่องมือในการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 5. กำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้เรียนที่ต้องการพัฒนา
 6. ดำเนินการพัฒนาผู้เรียนตามแนวทางที่กำหนดไว้และประเมินผู้เรียนเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่องเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า
 7. ดำเนินการประเมินผู้เรียนหลังการพัฒนาและสรุปผลการประเมิน
 8. รายงานผลการพัฒนาต่อผู้บริหารสถานศึกษา
- สามารถแสดงแนวทางการดำเนินการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 การดำเนินการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์
ของนักเรียนตามแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง 8 ประการ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ จำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูผู้สอน ครูประจำชั้น ผู้ปกครอง และชุมชนต้องร่วมมือกันปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง จึงต้องพิจารณาถึงกิจกรรมต่างๆ ที่สถานศึกษากำหนดให้จัดขึ้น แล้วส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งอาจดำเนินการพัฒนาด้วยวิธีการต่างๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553, หน้า 70 - 76) ดังต่อไปนี้

1. บูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ
2. จัดในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
3. จัดโครงการเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์
4. ปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยสอดแทรกในกิจวัตร

ประจำวัน

แนวปฏิบัติในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น สามารถพัฒนาได้โดยการนำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้ที่วิเคราะห์ไว้ไปบูรณาการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโครงการต่างๆ และกิจวัตรประจำวันของผู้เรียน ดังนี้

ตาราง 1 วิเคราะห์ ตัวชี้วัด พฤติกรรมบ่งชี้ และการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ตัวชี้วัด	พฤติกรรมบ่งชี้	วิธีการพัฒนา			
		กลุ่มสาระ	กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	โครงการ	กิจวัตรประจำวัน
1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์					
1.1 เป็นพลเมืองดีของชาติ	1.1.1 ยืนตรงเคารพธงชาติ ร้องเพลงชาติ และอธิบายความหมายของเพลงชาติได้ถูกต้อง	/	/		/
	1.1.2 ปฏิบัติตนตามสิทธิหน้าที่พลเมืองดีของชาติ	/	/		/
	1.1.3 มีความสามัคคี ประองคอง	/	/	/	/
1.2 อารงไว้ซึ่งความเป็นชาติไทย	1.2.1 เข้าร่วม ส่งเสริม สนับสนุน กิจกรรมที่สร้างความสามัคคี ประองคองที่เป็นประโยชน์ ต่อโรงเรียน ชุมชนและสังคม	/	/	/	/
	1.2.2 หวงแหน ปกป้อง ยกย่อง ความเป็นชาติไทย	/	/	/	/
1.3 ครัทธา ยึดมั่นและปฏิบัติตนตามหลักของศาสนา	1.3.1 เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ	/	/	/	/
	1.3.2 ปฏิบัติตนตามหลักของศาสนาที่ตนนับถือ	/	/	/	/
	1.3.3 เป็นแบบอย่างที่ดีของศาสนิกชน	/	/	/	/
1.4 เคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์	1.4.1 มีส่วนร่วมหรือจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์	/	/	/	/
	1.4.2 แสดงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์	/	/	/	/
	1.4.3 แสดงออกซึ่งความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์	/	/	/	/

ตาราง 1 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	พฤติกรรมบ่งชี้	วิธีการพัฒนา			
		กลุ่มสาระ	กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	โครงการ	กิจกรรมประจำวัน
2. ซื่อสัตย์สุจริต					
2.1 ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองทั้งทางกาย วาจา ใจ	2.1.1 ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริงปราศจากความลำเอียง	/	/	/	/
	2.1.2 ปฏิบัติตนโดยคำนึงถึง ความถูกต้องละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด	/	/		/
	2.1.3 ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญา	/	/		/
2.2 ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา ใจ	2.2.1 ไม่นำสิ่งของหรือผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง	/	/	/	/
	2.2.2 ปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรง	/	/		/
	2.2.3 ไม่หาประโยชน์ในทางที่ไม่ถูกต้อง	/	/		/
3. มีวินัย					
3.1 ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม	3.1.1 ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบของครอบครัว โรงเรียน และสังคม ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น	/	/	/	/
	3.1.2 ตรงต่อเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน และรับผิดชอบในการทำงาน	/	/	/	/
4. ใฝ่เรียนรู้					
4.1 ตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียน และ เข้าร่วมกิจกรรม	4.1.1 ตั้งใจเรียน	/	/		/
	4.1.2 เอาใจใส่และมีความเพียรพยายามในการเรียนรู้	/	/		/

ตาราง 1 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	พฤติกรรมบ่งชี้	วิธีการพัฒนา			
		กลุ่ม สาระ	กิจกรรม พัฒนา ผู้เรียน	โครง การ	กิจวัตร ประจำวั น
	4.1.3 มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และ เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ	/	/	/	/
4.2 แสวงหาความรู้ จากแหล่งเรียนรู้ ต่างๆ ทั้งภายในและ ภายนอกโรงเรียนด้วย การเลือกใช้สื่ออย่าง เหมาะสม บันทึก ความรู้ วิเคราะห์ สรุปเป็นองค์ความรู้ สามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้	4.2.1 ศึกษาค้นหาหาความรู้จาก หนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี ต่างๆ แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและ ภายนอกโรงเรียน และเลือกใช้สื่อได้ อย่างเหมาะสม	/	/	/	/
	4.2.2 บันทึกความรู้ วิเคราะห์ข้อมูล จากสิ่งที่เรียนรู้ สรุปเป็น องค์ความรู้	/	/	/	/
	4.2.3 แลกเปลี่ยนความรู้ด้วยวิธีการ ต่างๆ เพื่อนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน	/	/	/	/
5. อยู่อย่างพอเพียง					
5.1 ดำเนินชีวิตอย่าง พอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม	5.1.1 ใช้ทรัพย์สินของตนเอง เช่น เงิน สิ่งของ เครื่องใช้ ฯลฯ อย่าง ประหยัด คุ่มค่าและเก็บรักษาดูแล อย่างดี รวมทั้งการใช้เวลาอย่าง เหมาะสม	/	/	/	/
	5.1.2 ใช้ทรัพยากรของส่วนรวม อย่างประหยัด คุ่มค่าและเก็บรักษา ดูแลอย่างดี	/	/		/
	5.1.3 ปฏิบัติตนและตัดสินใจด้วยความ รอบคอบมีเหตุผล	/	/		/

ตาราง 1 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	พฤติกรรมบ่งชี้	วิธีการพัฒนา			
		กลุ่ม สาระ	กิจกรรม พัฒนา ผู้เรียน	โครง การ	กิจวัตร ประจำ วัน
	5.1.4 ไม่เอาเปรียบผู้อื่นและ ไม่ทำให้ ผู้อื่นเดือดร้อน พร้อมให้อภัยเมื่อผู้อื่น กระทำผิดพลาด	/	/	/	/
5.2 มีภูมิคุ้มกันในตัว ที่ดี ปรับตัวเพื่ออยู่ใน สังคมได้อย่างมี ความสุข	5.2.1 วางแผนการเรียนรู้ การทำงานและ การใช้ชีวิตประจำวันบนพื้นฐาน ของข้อมูล ความรู้ ข่าวสาร	/	/	/	/
	5.2.2 รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของ สังคมและสภาพแวดล้อม ยอมรับและ ปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมี ความสุข	/	/	/	/
6. มุ่งมั่นในการทำงาน					
6.1 ตั้งใจและ รับผิดชอบ ในหน้าที่ การงาน	6.1.1 เอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมาย	/	/	/	/
	6.1.2 ตั้งใจและรับผิดชอบใน การทำงานให้สำเร็จ	/	/	/	/
	6.1.3 ปรับปรุงและพัฒนาการทำงาน ด้วยตนเอง	/	/	/	/
6.2 ทำงานด้วย ความเพียร พยายาม และ อดทนเพื่อให้งาน สำเร็จตามเป้าหมาย	6.2.1 ทุ่มทนทำงาน อดทน ไม่ย่อท้อต่อ ปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน	/	/	/	/
	6.2.2 พยายามแก้ปัญหาและอุปสรรค ในการทำงานให้สำเร็จ	/	/	/	/
	6.2.3 ชื่นชมผลงานด้วยความ ภาคภูมิใจ	/	/	/	/

ตาราง 1 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	พฤติกรรมบ่งชี้	วิธีการพัฒนา			
		กลุ่ม สาระ	กิจกรรม พัฒนา ผู้เรียน	โครง การ	กิจวัตร ประจำ วัน
7. รักความเป็นไทย					
7.1 ภาคภูมิใจใน ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะและ วัฒนธรรมไทย และมี ความกตัญญูต่อบุคคล	7.1.1 มีมารยาทงดงามแบบไทย มีสัมมาคารวะ กตัญญูต่อบุคคล ต่อผู้มี พระคุณ แต่งกายแบบไทย	/	/	/	/
	7.1.2 ร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ ประเพณี ศิลปะและ วัฒนธรรมไทย	/	/	/	
	7.1.3 เชิญชวนให้ผู้อื่น ปฏิบัติตาม ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและ วัฒนธรรมไทย	/	/	/	
7.2 เห็นคุณค่าและใช้ ภาษาไทยในการ สื่อสารได้อย่าง ถูกต้องเหมาะสม	7.2.1 ใช้ภาษาไทยและเลขไทยในการ สื่อสารได้อย่างถูกต้องเหมาะสม	/	/	/	/
	7.2.2 ชักชวน แนะนำ ให้ผู้อื่นเห็น คุณค่าของการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้อง	/	/		/
8. มีจิตสาธารณะ					
8.1 ช่วยเหลือผู้อื่น ด้วยความเต็มใจและ พึงพอใจ	8.1.1 ช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูทำงาน ด้วยความเต็มใจ	/	/	/	/
	8.1.2 อาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจ และกำลังสติปัญญาด้วยความ สมัครใจ	/	/	/	/
	8.1.3 แบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สินและอื่นๆ และช่วยแก้ปัญหาหรือ สร้างความสุข ให้กับผู้อื่น	/	/	/	/

ตาราง 1 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	พฤติกรรมบ่งชี้	วิธีการพัฒนา			
		กลุ่ม สาระ	กิจกรรม พัฒนา ผู้เรียน	โครง การ	กิจวัตร ประจำ วัน
8.2 เข้าร่วมกิจกรรม ที่เป็นประโยชน์ต่อ โรงเรียน ชุมชน และ สังคม	8.2.1 ดูแล รักษาสาธารณสมบัติและ สิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ	/	/	/	/
	8.2.2 เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ต่อโรงเรียน ชุมชนและสังคม	/	/	/	
	8.2.3 เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา หรือร่วมสร้างสิ่งที่ดีงามของส่วนรวม ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความ กระตือรือร้น	/	/	/	

6. การวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

การดำเนินการวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาจะบรรลุผล
ได้นั้นจะต้องอาศัยการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ดำเนินการพัฒนาทั้ง
ในและนอกห้องเรียน โดยมอบหมายภารกิจในการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึง
ประสงค์ในห้องเรียน ให้ครูผู้สอน แต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นผู้รับผิดชอบ โดย
สอดแทรกการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในช่วงเวลาการเรียนการสอน/กิจกรรม
โครงการ หรือในโอกาสอื่นๆ ซึ่งมีแนวทางการดำเนินการหลายรูปแบบ สถานศึกษา
สามารถเลือกนำไปใช้ได้ตามความเหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น
พื้นฐาน, 2553, หน้า 113 – 115) ดังต่อไปนี้

รูปแบบที่ 1 เป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับสถานศึกษาที่มีความพร้อมใน
ด้านทรัพยากรต่างๆ ค่อนข้างสูงถึงสูงมาก และเหมาะสำหรับสถานศึกษาที่ต้องการเน้น
ด้านการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์สู่ความเป็นเลิศ โดยมีนโยบายที่จะ
ให้บุคลากรและครูทุกคนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์
ทุกข้อตามที่สถานศึกษากำหนด โดยจะมีคณะกรรมการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์ของสถานศึกษา เป็นองค์คณะบุคคล ในสถานศึกษาที่คอยช่วยเหลือคณะครู

ในกรณีที่พบว่านักเรียนบางคนมีปัญหาที่ซับซ้อนและไม่สามารถจะพัฒนาด้วยกระบวนการธรรมดาได้ มีความจำเป็นต้องทำกรณีศึกษา คณะกรรมการชุดนี้จะทำงานร่วมกับครูประจำชั้น หรือครูที่ปรึกษา หรือครูคนอื่นที่สนใจจะทำกรณีศึกษาร่วมกัน นอกจากนี้อาจนำสถานักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วย โดยสถานศึกษารับฟังความคิดเห็นของสถานักเรียน ถึงวิธีการที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ด้วยกิจกรรมเสริม ซึ่งจะเน้นการพัฒนาและตรวจสอบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทุกประการตลอดเวลา ทั้งนี้สถานศึกษาอาจมีเป้าหมายว่า นักเรียนร้อยละ 90 ขึ้นไปจะต้องมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับ “ดี” เป็นอย่างน้อย การประเมินรูปแบบนี้ ดำเนินการดังนี้

1. คณะกรรมการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาทำความเข้าใจกับคณะครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้/รายวิชา ครูที่ปรึกษา ครูผู้ดูแลกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ร่วมกันพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนทุกคุณลักษณะ และร่วมกำหนดตัวชี้วัดหรือพฤติกรรมบ่งชี้ หรือพฤติกรรมที่แสดงออกของแต่ละคุณลักษณะตามที่คณะกรรมการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาเพิ่มเติม ให้เหมาะสมกับธรรมชาติของวัยและ วุฒิภาวะของนักเรียน

2. กำหนดวิธีการประเมิน เกณฑ์และเครื่องมือ คำอธิบายคุณลักษณะที่สถานศึกษาเพิ่มเติม ให้สอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินที่หลักสูตรแกนกลางกำหนด

3. กำหนดระดับของพฤติกรรมที่บ่งชี้ว่า พฤติกรรมนักเรียนอยู่ในระดับ “เสี่ยง” กล่าวคือ การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยวิธีปกติ อาจจะไม่สามารถทำให้ผู้เรียนบรรลุตามเกณฑ์ได้ มีความจำเป็นที่ครูที่ปรึกษา หรือครูผู้สอนร่วมกับคณะกรรมการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันประสงค์ของสถานศึกษา ต้องใช้กระบวนการอื่นเข้ามาช่วยในการแก้ปัญหาโดยทำกรณีศึกษา

4. เมื่อสิ้นภาคเรียน/สิ้นปี ครูผู้สอนส่งผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนทุกคนที่รับผิดชอบให้คณะกรรมการของสถานศึกษา ซึ่งมีครูวัดผลเป็นเลขานุการ

5. ครูวัดผลดำเนินการประมวลผลตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด นำเสนอผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อพิจารณาอนุมัติ

รูปแบบที่ 2 เป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับโรงเรียนที่มีความพร้อมปานกลาง กล่าวคือ มีจำนวนบุคลากรครูที่ครบชั้นเรียน มีครูพิเศษบ้างแต่ไม่มากนัก ครูคนหนึ่งอาจต้องเป็นทั้งผู้สอนและทำงานส่งเสริม รวมทั้งรับผิดชอบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอื่นๆ ด้วย สถานศึกษาประเภทดังกล่าวสามารถเลือกใช้รูปแบบการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์รูปแบบนี้ โดยการเลือกคุณลักษณะอันพึงประสงค์เฉพาะข้อที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกับมาตรฐานหรือตัวชี้วัดในกลุ่มสาระนั้นๆ ที่ครูแต่ละคนรับผิดชอบ เพื่อบูรณาการจัดทำแผนการเรียนรู้ และแผนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในข้อนั้นๆ ด้วยในคราวเดียวกับการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ก็ดำเนินการประเมินร่วมกับตัวชี้วัดในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยสถานศึกษาคาดหวังว่าเมื่อได้ดำเนินการในภาพรวมแล้ว การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์จะครบทุกข้อตามที่สถานศึกษากำหนด โดยดำเนินการดังนี้

1. คณะกรรมการการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาร่วมกับครูผู้สอน ร่วมกันวิเคราะห์มาตรฐาน/ตัวชี้วัดเนื้อหาในกลุ่มสาระวิชา และพิจารณาเลือกคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ว่า มีข้อใดบ้างที่สอดคล้องกับธรรมชาติวิชาที่ครูแต่ละคนรับผิดชอบ รวมทั้งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วย

2. ครูผู้สอนนำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่คัดเลือกไว้ไปบูรณาการกับตัวชี้วัดของกลุ่มสาระการเรียนรู้ ดำเนินการพัฒนาและประเมินร่วมกัน

3. ครูผู้สอนส่งผลการประเมินให้ครูวัดผลเพื่อสรุปผลการประเมินและนำเสนอผู้บริหารเพื่อพิจารณาอนุมัติต่อไป

รูปแบบที่ 3 เป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบชั้น หรือครบชั้นพอดี แต่ครูคนหนึ่งต้องทำหลายหน้าที่ อีกทั้งความพร้อมของทรัพยากรด้านอื่นๆ มีน้อย ดังนั้นการดำเนินการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนควรเปิดโอกาสให้ชุมชน อันได้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินด้วย ซึ่งจะช่วยให้ผลการประเมินมีความเที่ยงตรงมากขึ้นการพัฒนาและการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามรูปแบบนี้ ครูประจำชั้นและหรือครูประจำวิชา ร่วมกันพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนทุกคน ทุกประการ โดยดำเนินการดังนี้

1. ครูประจำชั้นและหรือครูประจำวิชาซึ่งรับผิดชอบการสอนมากกว่าหนึ่งชั้นหรือ หนึ่งกลุ่มสาระ ใช้การบูรณาการทุกกลุ่มสาระและคุณลักษณะอันพึง

ประสงค์เข้าด้วยกัน ร่วมกันพัฒนาและประเมิน โดยอาจใช้การสังเกตพฤติกรรมตามสภาพจริง เปิดโอกาสให้ชุมชน ได้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้านร่วมประเมินด้วย ทั้งนี้ กรณีที่มีนักเรียนบางคนไม่ผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อใด ครูร่วมกับชุมชนดำเนินการพัฒนาจนกระทั่งทั้งสองฝ่าย มีความเห็นตรงกันว่านักเรียนมีคุณสมบัติตามเกณฑ์แล้วจึงให้ผ่านการประเมิน

2. ครูประจำชั้นและหรือครูประจำวิชา ร่วมกันสรุปผลการประเมิน และนำเสนอผู้บริหารสถานศึกษาเพื่ออนุมัติต่อไป

ในการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนนั้น สถานศึกษาสามารถนำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดขึ้น รวมทั้งคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สถานศึกษาอาจกำหนดขึ้นเพิ่มเติม เพื่อให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา สภาพปัญหาความต้องการหรือความจำเป็นของชุมชน มาพัฒนาผู้เรียนตลอดปีการศึกษา ทั้งนี้ ครูผู้สอนสามารถดำเนินการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในชั้นเรียนได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553, หน้า 115 - 143) ดังนี้

1. ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์

นำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนด ทั้ง 8 ประการ มาศึกษานियาม / ตัวชี้วัด / พฤติกรรมบ่งชี้ เพื่อพิจารณาว่าพฤติกรรมบ่งชี้ที่กำหนดครอบคลุมตัวชี้วัดและนิยามของคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนหรือไม่ ซึ่งผู้สอนอาจเพิ่มเติม หรือปรับได้ตามความเหมาะสม

2. วิเคราะห์พฤติกรรมสำคัญจากพฤติกรรมบ่งชี้

เมื่อทำความเข้าใจกับนิยาม ตัวชี้วัด และพฤติกรรมบ่งชี้แล้ว ครูผู้สอนควรวิเคราะห์พฤติกรรมสำคัญจากพฤติกรรมบ่งชี้ เพื่อให้เห็นพฤติกรรมที่จะสามารถวัดและประเมินได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

3. เลือกรูปแบบของเครื่องมือวัด

เครื่องมือวัดและประเมินที่นิยมใช้ในสถานศึกษา เนื่องจากใช้ได้ง่ายและสะดวก ได้แก่

3.1 แบบสังเกต (observation)

3.2 แบบสัมภาษณ์ (interview)

3.3 แบบตรวจสอบรายการ (check list)

3.4 แบบมาตราประมาณค่า (rating scale)

3.5 แบบวัดสถานการณ์ (situation)

3.6 แบบบันทึกพฤติกรรม (anecdotal records)

3.7 แบบรายงานพฤติกรรมตนเอง (self report)

ในการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น ควรใช้เครื่องมือและวิธีการวัดที่หลากหลาย ข้อมูลจึงจะน่าเชื่อถือ ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรเลือกเครื่องมือวัดและประเมินให้เหมาะสมกับพฤติกรรมบ่งชี้/พฤติกรรมสำคัญว่าควรจะใช้เครื่องมือชนิดใด

4. การสร้างและพัฒนาเครื่องมือประเมิน

ถ้าต้องการสร้างเครื่องมือที่มีคุณภาพ น่าเชื่อถือ ครูผู้สอนอาจนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องของพฤติกรรมที่จะประเมินกับตัวชี้วัด และความถูกต้อง ในการใช้ภาษา แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง I.O.C (Index Objective Concurrent)

ในการตรวจสอบเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวนผู้เชี่ยวชาญต้องมียังน้อย 3 คนขึ้นไป เมื่อให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินแล้วนำคะแนนของผู้เชี่ยวชาญมารวมกันแล้วหาค่าเฉลี่ย ถ้าได้คะแนนเฉลี่ย 0.6 ขึ้นไปถือว่าใช้ได้ เมื่อตรวจทาน แก้ไขการพิมพ์ การใช้ภาษา และข้อความให้ถูกต้องแล้ว จึงนำไปทดลองใช้กับนักเรียน เพื่อจะดูว่าภาษาที่ใช้เหมาะสมกับระดับอายุของนักเรียนหรือไม่ มีความเชื่อถือได้หรือไม่ แล้ววิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือวัดเป็นรายข้อ/ทั้งฉบับ เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดทั้งฉบับ หลังจากนั้นจึงจัดทำต้นฉบับเพื่อนำไปใช้

5. การออกแบบการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

เมื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เครื่องมือที่จะใช้ในการวัดและประเมิน และวิธีการหาคุณภาพของเครื่องมือแล้ว ครูผู้สอนสามารถออกแบบการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในชั้นเรียนได้ดังนี้

5.1 กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ / ตัวชี้วัด /

พฤติกรรมบ่งชี้ที่จะประเมิน

5.2 วิเคราะห์พฤติกรรมสำคัญจากพฤติกรรมบ่งชี้ที่จะ

ประเมิน

5.3 เลือกใช้วิธีการ เครื่องมือให้เหมาะสมกับคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์ที่จะประเมิน

5.4 กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน

6. การสร้างเครื่องมือประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

การสร้างเครื่องมือประเมินคุณลักษณะ ควรคำนึงถึงการเขียน
ข้อความหรือรายการที่จะวัดว่ามีความชัดเจน และเป็นพฤติกรรม/รายการที่ครอบคลุม
ตัวชี้วัด โดยให้พิจารณาพฤติกรรมบ่งชี้ที่กำหนดไว้แล้วในคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ถ้า
เป็นข้อความที่แสดงพฤติกรรมสำคัญและยังไม่สามารถประเมินได้ ครูผู้สอนต้องวิเคราะห์
เป็นพฤติกรรมสำคัญย่อยๆ เช่น คุณลักษณะการมีวินัย พฤติกรรมบ่งชี้มี 2 ข้อ คือ

ข้อ 3.1.1 ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของ
ครอบครัว โรงเรียนและสังคม

ข้อ 3.1.2 ตรงต่อเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ
ในชีวิตประจำวัน และรับผิดชอบในการทำงาน

เมื่อพิจารณาจากตัวบ่งชี้จะพบว่า บางพฤติกรรมไม่สามารถดู
รายละเอียดและประเมินได้ ดังนั้น จะต้องวิเคราะห์พฤติกรรมดังกล่าวให้เป็นพฤติกรรมที่
สังเกตและวัดได้ ดังนี้

- 1) จัดเก็บสิ่งของเป็นที่เป็นทาง
- 2) แต่งกายถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน
- 3) มีมารยาทในการเข้าประชุม
- 4) เข้าแถวซื้ออาหารตามลำดับ
- 5) ทิ้งขยะในที่ที่จัดเตรียมไว้
- 6) ทำกิจวัตรของตนตามเวลา
- 7) ไปโรงเรียนทันเวลา
- 8) เมื่อถึงชั่วโมงเรียน เข้าเรียนตามเวลา
- 9) ทำงานเสร็จตามเวลาที่กำหนด
- 10) เข้าร่วมกิจกรรมตามเวลาที่นัดหมาย

เมื่อกำหนดข้อความหรือรายการที่จะวัดแล้วก็สามารถนำไปไว้ใน
เครื่องมือประเมินได้

7. การสร้างเกณฑ์การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จะต้องกำหนดเกณฑ์การประเมินให้ชัดเจนเหมาะสม เพราะเกณฑ์การประเมินเป็นแนวทางในการให้คะแนนที่ประกอบด้วยเกณฑ์ด้านต่างๆ เพื่อใช้ประเมินค่าผลการประพฤติ ปฏิบัติของผู้เรียน เกณฑ์เหล่านี้ คือสิ่งสำคัญที่ผู้เรียนควรประพฤติจนกลายเป็นลักษณะนิสัยได้ เกณฑ์การประเมินมี 2 ลักษณะ คือ

1. เกณฑ์การประเมินแบบภาพรวม (holistic rubrics) คือ แนวทางการให้คะแนน โดยพิจารณาจากภาพรวมการปฏิบัติ โดยจะมีคำอธิบายลักษณะของการปฏิบัติในแต่ละระดับได้อย่างชัดเจน เช่น มีวินัย

ระดับ 3 ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับของครอบครัวและโรงเรียน ปฏิบัติกิจกรรม หรือทำงานที่ได้รับมอบหมายเสร็จทันเวลาได้ด้วยตนเอง

ระดับ 2 ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับของครอบครัวและโรงเรียนโดยต้องมีการเตือนเป็นบางครั้ง

ระดับ 1 ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับของครอบครัวและโรงเรียน โดยต้องมีการเตือนเป็นส่วนใหญ่

2. เกณฑ์การประเมินแบบแยกประเด็น (analytic rubrics) คือ แนวทางการให้คะแนน โดยพิจารณาแต่ละส่วนของการปฏิบัติ ซึ่งแต่ละส่วนจะต้องกำหนดคำอธิบายลักษณะของการปฏิบัติในส่วนนั้นๆ ใช้อย่างชัดเจน เช่น มีวินัย

ตาราง 2 แสดงตัวอย่างเกณฑ์การประเมินแบบแยกประเด็น

รายการประเมิน	ระดับคะแนน		
	1	2	3
ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของ ครอบครัว และ โรงเรียน	ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว และโรงเรียน โดยมีการ เตือนเป็นส่วนใหญ่	ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว และโรงเรียน โดยมีการ เตือนบางครั้ง	ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของ ครอบครัวและ โรงเรียนโดยไม่มีการ เตือน
การตรงต่อเวลา	ปฏิบัติตามกิจกรรมหรือ ทำงานที่ได้รับ มอบหมายเสร็จทันเวลา ได้ด้วยตนเอง โดยต้องมีการ เตือนเป็นส่วนใหญ่	ปฏิบัติตามกิจกรรมหรือ ทำงานที่ได้รับ มอบหมายเสร็จทันเวลา ได้ด้วยตนเอง โดยมีการ เตือนเป็นบางครั้ง	ปฏิบัติตามกิจกรรมหรือ ทำงานที่ได้รับ มอบหมายเสร็จ ทันเวลาได้ด้วย ตนเอง

สรุปผลการประเมิน

5-6 คะแนน หมายถึง ดีเยี่ยม

3-4 คะแนน หมายถึง ดี

1-2 คะแนน หมายถึง ผ่าน

8. การสรุปผลการประเมิน

การวัดและประเมินผลด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น มีความละเอียดอ่อน เพราะเป็นเรื่องของการพัฒนาคุณลักษณะที่ต้องการปลูกฝังให้เกิดในตัวผู้เรียน การวัดและประเมินผลจึงต้องคำนึงถึงผลที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนเมื่อได้รับการพัฒนาเป็นระยะ หรือเมื่อสิ้นปีการศึกษา ดังนั้นเพื่อให้มีแนวทางการสรุปผลการประเมินที่ชัดเจน เป็นธรรมสำหรับผู้เรียน จึงขอเสนอแนวทางการกำหนดเกณฑ์พิจารณาสรุปผลการประเมินในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

8.1 เกณฑ์พิจารณาสรุปผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์แต่ละคุณลักษณะ ดังนี้

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

ตัวชี้วัด 1.1 เป็นพลเมืองดีของชาติ

- 1.2 อำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติไทย
- 1.3 ศรัทธา ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักศาสนา
- 1.4 เคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

ตาราง 3 แสดงเกณฑ์พิจารณาสรุปผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์แต่ละคุณลักษณะ

ระดับ	เกณฑ์การพิจารณา
ดีเยี่ยม (3)	1. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมทุกตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมจำนวน 2-3 ตัวชี้วัด และได้ผลการประเมินระดับดี จำนวน 1-2 ตัวชี้วัด
ดี (2)	1. ได้ผลการประเมินระดับดี ทุกตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมหรือดี จำนวน 1- 2 ตัวชี้วัด และได้ผลการประเมินระดับผ่าน จำนวน 1-2 ตัวชี้วัด
ผ่าน (1)	1. ได้ผลการประเมินระดับผ่าน ทุกตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมหรือดี จำนวน 1 ตัวชี้วัด และได้ผลการประเมินระดับผ่าน จำนวน 3 ตัวชี้วัด
ไม่ผ่าน (0)	ได้ผลการประเมินระดับไม่ผ่าน อย่างน้อย 1 ตัวชี้วัด

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 2 ซื่อสัตย์สุจริต

ตัวชี้วัด 2.1 ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองทั้งทางกาย วาจา ใจ

2.2 ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา ใจ

ตาราง 3 (ต่อ)

ระดับ	เกณฑ์การพิจารณา
ดีเยี่ยม (3)	1. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมทุกตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมและดี ระดับละ 1 ตัวชี้วัด
ดี (2)	1. ได้ผลการประเมินระดับดีทุกตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมและระดับผ่าน ระดับละ 1 ตัวชี้วัด
ผ่าน (1)	1. ได้ผลการประเมินระดับผ่านทุกตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินระดับดีและระดับผ่าน ระดับละ 1 ตัวชี้วัด
ไม่ผ่าน (0)	ได้ผลการประเมินระดับไม่ผ่าน อย่างน้อย 1 ตัวชี้วัด

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 3 มีวินัย

ตัวชี้วัด 3.1 ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับของ
ครอบครัว โรงเรียนและสังคม

ตาราง 3 (ต่อ)

ระดับ	เกณฑ์การพิจารณา
ดีเยี่ยม (3)	ได้ผลการประเมิน ระดับดีเยี่ยม
ดี (2)	ได้ผลการประเมิน ระดับดี
ผ่าน (1)	ได้ผลการประเมิน ระดับผ่าน
ไม่ผ่าน (0)	มีผลการประเมินได้ระดับไม่ผ่าน

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 4 ใฝ่เรียนรู้

ตัวชี้วัด 4.1 ตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียนและเข้าร่วมกิจกรรม

4.2 แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก
โรงเรียน ด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม บันทึกความรู้ วิเคราะห์ สรุปเป็น องค์ความรู้
สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ตาราง 3 (ต่อ)

ระดับ	เกณฑ์การพิจารณา
ดีเยี่ยม (3)	1. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมทุกตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมและดี ระดับละ 1 ตัวชี้วัด
ดี (2)	1. ได้ผลการประเมินระดับดีทุกตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมและระดับผ่าน ระดับละ 1 ตัวชี้วัด
ผ่าน (1)	1. ได้ผลการประเมินระดับผ่านทุกตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินระดับดีและระดับผ่าน ระดับละ 1 ตัวชี้วัด
ไม่ผ่าน (0)	ได้ผลการประเมินระดับไม่ผ่านอย่างน้อย 1 ตัวชี้วัด

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 5 อยู่อย่างพอเพียง

ตัวชี้วัด 5.1 ดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม

5.2 มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ตาราง 3 (ต่อ)

ระดับ	เกณฑ์การพิจารณา
ดีเยี่ยม (3)	1. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมทุกตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมและระดับดี ระดับละ 1 ตัวชี้วัด
ดี (2)	1. ได้ผลการประเมินระดับดีทุกตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมและระดับผ่าน ระดับละ 1 ตัวชี้วัด
ผ่าน (1)	1. ได้ผลการประเมินระดับผ่านทุกตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินระดับดีและระดับผ่าน ระดับละ 1 ตัวชี้วัด
ไม่ผ่าน (0)	ได้ผลการประเมินระดับไม่ผ่านอย่างน้อย 1 ตัวชี้วัด

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 6 มุ่งมั่นในการทำงาน

ตัวชี้วัด 6.1 ตั้งใจและรับผิดชอบในหน้าที่การงาน

6.2 ทำงานด้วยความเพียรพยายาม เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย

ตาราง 3 (ต่อ)

ระดับ	เกณฑ์การพิจารณา
ดีเยี่ยม (3)	1. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมทุกตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมและดี ระดับละ 1 ตัวชี้วัด
ดี (2)	1. ได้ผลการประเมินระดับดีทุกตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมและระดับผ่าน ระดับละ 1 ตัวชี้วัด
ผ่าน (1)	1. ได้ผลการประเมินระดับผ่านทุกตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินระดับดีและระดับผ่าน ระดับละ 1 ตัวชี้วัด
ไม่ผ่าน (0)	ได้ผลการประเมินระดับไม่ผ่านอย่างน้อย 1 ตัวชี้วัด

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 7 รักความเป็นไทย

ตัวชี้วัด 7.1 ภาคภูมิใจในขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรมไทยและ
มีความกตัญญูกตเวที

7.2 เห็นคุณค่าและใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร ได้อย่างถูกต้อง

7.3 อนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาไทย

ตาราง 3 (ต่อ)

ระดับ	เกณฑ์การพิจารณา
ดีเยี่ยม (3)	1. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมทุกตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมหรือดี จำนวน 1- 2 ตัวชี้วัด และมีผลการประเมินระดับดี จำนวน 1 ตัวชี้วัด
ดี (2)	1. ได้ผลการประเมินระดับดีทุกตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมหรือดี จำนวน 1-2 ตัวชี้วัด และมีผลการประเมินระดับผ่าน จำนวน 1-2 ตัวชี้วัด
ผ่าน (1)	1. ได้ผลการประเมินระดับผ่านทุกตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินระดับดี จำนวน 1 ตัวชี้วัด และได้ผลการ ประเมินระดับผ่าน จำนวน 2 ตัวชี้วัด
ไม่ผ่าน (0)	ได้ผลการประเมินระดับไม่ผ่านอย่างน้อย 1 ตัวชี้วัด

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ข้อที่ 8 มีจิตสาธารณะ

ตัวชี้วัด 8.1 ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจและพึงพอใจ

8.2 เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม

ตาราง 3 (ต่อ)

ระดับ	เกณฑ์การพิจารณา
ดีเยี่ยม (3)	1. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมทุกตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมและดี ระดับละ 1 ตัวชี้วัด
ดี (2)	1. ได้ผลการประเมินระดับดีทุกตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมและระดับผ่าน ระดับละ 1 ตัวชี้วัด
ผ่าน (1)	1. ได้ผลการประเมินระดับผ่านทุกตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินระดับดีและระดับผ่าน ระดับละ 1 ตัวชี้วัด
ไม่ผ่าน (0)	ได้ผลการประเมินระดับไม่ผ่านอย่างน้อย 1 ตัวชี้วัด

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบของการวิจัยแบบใหม่ที่ประยุกต์และรวมเอาแนวความคิดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) กับการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) มาผสมผสานเข้าด้วยกัน (ชัชวาล ทัตติวิช, 2551, หน้า 2)

1. แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

อังคณา ตุงคะสมิต (2550, หน้า 60) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลสนเทศที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในองค์การเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมวิจัยทุกขั้นตอนตั้งแต่การวางแผนการปฏิบัติตามแผน การประเมินผลการปฏิบัติ และการสะท้อนผลการดำเนินงานร่วมกัน

นงนภัส คู่ขวัญ เทียงกมล (2551, หน้า 180) ได้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ว่าหมายถึง การเรียนรู้และแสวงหาความรู้จากประสบการณ์โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยคือผู้มีส่วนได้เสีย นักประเมินผลและร่วมรับผลที่เกิดจากการดำเนินงานรวมทั้งมีการสรุปทบทวนร่วมกัน ตลอดจนร่วมหาวิธีแก้ไขปัญหาและร่วมพัฒนาต่อไป

สุภางค์ จันทวานิช (2552, หน้า 67-68) กล่าวถึงการวิจัยแบบมีส่วนร่วมว่า เป็นวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างเข้มข้นจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมวิจัย นับตั้งแต่การระบุปัญหาการดำเนินการ การติดตามผล จนถึงขั้นประเมินผล ในการวิจัยชนิดนี้มีคำว่า การปฏิบัติการ (action) หมายถึงกิจกรรมที่โครงการวิจัยต้องการจะดำเนินการ อาจเป็นเรื่องที่พัฒนาแหล่งน้ำ พลังงานหรือภาวะโภชนาการ ฯลฯ ส่วนใหญ่แล้วปฏิบัติการมักเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาด้านใดด้านหนึ่ง ส่วนคำว่า การมีส่วนร่วม (participation) หมายถึง การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของทุกฝ่ายที่ร่วมกิจกรรมวิจัย ในการวิเคราะห์สภาพปัญหาหรือสถานการณ์อันใดอันหนึ่งแล้วร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินการจนสิ้นสุดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมคือการนำแนวคิด 2 ประการมาผสมผสานกัน

ธีระวุฒิ เอกะกุล (2552, หน้า 67) ได้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม หมายถึง การศึกษาค้นคว้าความรู้เพื่อแก้ไข ปรับปรุง ปัญหาที่เกิดขึ้นหรือเพื่อพัฒนาส่งเสริมสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ดีขึ้น ด้วยการให้นักวิจัยและกลุ่มเป้าหมายใน

การวิจัยร่วมมือร่วมใจในการดำเนินการวิจัยร่วมกันทุกขั้นตอนของการทำวิจัย โดยใช้หลักความเป็นประชาธิปไตยในการดำเนินงานและนำผลปฏิบัติการมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ดียิ่งขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

สุภาวงศ์ จันทวานิช (2552, หน้า 66 – 69) กล่าวว่าไว้ว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการวิจัยที่นำแนวคิด 2 ประการมาผสมผสานกัน คือ การปฏิบัติการ(Action) ซึ่งหมายถึง กิจกรรมที่โครงการวิจัยจะต้องดำเนินการ และคำว่าการมีส่วนร่วม(Participation) ซึ่งหมายถึง การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของทุกฝ่ายที่เข้าร่วมกิจกรรมวิจัยในการวิเคราะห์สภาพปัญหาหรือสถานการณ์อันใดอันหนึ่ง แล้วร่วมกันในกระบวนการตัดสินใจและดำเนินการจนกระทั่งสิ้นสุดการวิจัย โดยมีความหมายถึงวิธีการที่ให้ผู้ถูกวิจัยหรือชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัยเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมวิจัยนับตั้งแต่การระบุปัญหา การวิเคราะห์ข้อมูลตลอดจนช่วยหาวิธีแก้ไขปัญหาหรือเสริมกิจกรรมนั้นๆ ซึ่งในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมข้อมูลจากการทำวิจัยทุกขั้นตอนชาวบ้านเป็นผู้ร่วมกำหนดและหาแนวทางในการแก้ปัญหา กระบวนการวิจัยจึงดำเนินไปในลักษณะของการแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างชาวบ้านกับผู้วิจัย เพื่อให้ได้ข้อสรุปเป็นขั้นๆ ส่วนกระบวนการสังเคราะห์ข้อมูลเป็นไปในเชิงวิภาษ (Dialectic) ซึ่งชาวบ้านจะเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง และด้วยวิธีการวิจัย เช่นนี้ ข้อมูลที่ได้จึงมีความชัดเจนสะท้อนความคิด ตลอดจนนิสัยใจคอของชาวบ้าน สะท้อนความต้องการและแบบแผนในการดำเนินชีวิตของเขา การวิจัยแบบนี้จึงเป็นวิธีการที่สนับสนุนให้ชาวบ้านหรือตัวแทนในชุมชนเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับตนเองและชุมชน โดยการศึกษา เรียนรู้ หาข้อมูลการศึกษา วิเคราะห์ถึงปัญหารวมทั้งการแก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่ โดยร่วมกันวางแผนและกำหนดการดำเนินงานตามแผนหรือโครงการพร้อมทั้งการปฏิบัติตามแผนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาได้ถูกต้องตรงความต้องการ ประกอบกับการใช้ภูมิปัญญาและทุนที่มีอยู่ในชุมชน การเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้ นอกจากจะส่งผลดังที่ได้กล่าวมาแล้วยังช่วยให้เกิดการพัฒนาของผลงานวิจัยและกระบวนการวิจัยในตัวของมันเองอีกด้วย และอีกทางหนึ่งการวิจัยยังเป็นส่วนสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ให้แก่ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการวิจัยซึ่งสามารถเป็นตัวนำของการพัฒนาสู่ชุมชนท้องถิ่นอย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพอีกด้วย

กล่าวโดยสรุป การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยมีส่วนร่วมในการวิจัยทุกขั้นตอนซึ่งกระบวนการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเสนอเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในองค์การมีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมของการวิจัยทุกขั้นตอนตั้งแต่การวางแผนการปฏิบัติตามแผน การประเมินผลการปฏิบัติและการสะท้อนผลการดำเนินงานร่วมกัน

2. ประโยชน์การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการ ได้แก่ 1) ทำให้วัตถุประสงค์ของการวิจัยและข้อค้นพบมีความตรง (Validity) มากขึ้น เพราะเป็นการสร้างองค์ความรู้เพื่อนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหา โดยอยู่บนพื้นฐานที่กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ 2) ทำให้มีโอกาสเพิ่มมากขึ้นที่จะสร้างนวัตกรรมและการใส่สิ่งสอดแทรกต่างๆ (Intervention) เพราะการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสะท้อนคุณค่าในเรื่องกระบวนการเปลี่ยนแปลง 3) ทำให้มีความร่วมมือเพิ่มมากขึ้นระหว่างนักวิจัยและกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย ผู้มีส่วนร่วมหรือกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียจะมีบทบาทเป็นผู้กระทำดำเนินการหรือเป็นสมาชิกชุมชน เพื่อสร้างสังคมและเป็นคนของสังคมในขณะที่การวิจัยแบบดั้งเดิม คนของสังคมจะไม่เกี่ยวข้องกับนักวิจัยแต่คนในสังคมจะถูกพิจารณาให้เป็นผู้ถูกศึกษา (อังคณา ตุงคะสมิต, 2550, หน้า 65-66)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาได้ตรงกับความจริงและต้องการขององค์กร สามารถนำความรู้จากการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาองค์กรให้ดียิ่งขึ้น โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในการนำสู่การปฏิบัติเพื่อการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น มีความยั่งยืนในการแก้ไขปัญหาอย่างแท้จริง

3. ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นั้น มี 4 ขั้นตอน ซึ่งแต่ละขั้นตอนอาจมีรายละเอียดแตกต่างกันออกไปแล้วแต่จุดมุ่งหมายของการวิจัย เช่น

Kemmis&Mc Taggart ได้แสดงขั้นตอนหลักของกระบวนการแสวงหาความรู้ด้วยการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยมีรากฐานการพัฒนาจากแนวคิดของ Lewin โดยเฉพาะการประยุกต์ในเรื่องการกระทำตามหลัก (core activities) ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Kemmis&Mc Taggart.1998, อ้างถึงใน องอาจ นัยพัฒน์, 2551, หน้า 301-

303) ได้จำแนกกิจกรรมการวิจัยเชิงปฏิบัติการออกเป็น 4 ขั้นตอนหลัก คือ

1. การวางแผน (planning)
2. การลงมือปฏิบัติงาน (action)
3. การสังเกตผลการปฏิบัติงาน (observation)
4. การสะท้อนกลับการปฏิบัติงาน (reflection)

วงจรการดำเนินงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ

Kemmis&Mc Taggart (1998) ประกอบด้วยกิจกรรมการวิจัยที่สำคัญ 4 ขั้นตอนหลัก คือ การนำแผนเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงไปในสภาพที่พึงปรารถนา (planning) การลงมือปฏิบัติการตามแผน (action) การสังเกตการณ์ (observation) กระบวนการและผลของการเปลี่ยนแปลงตามแผน และการสะท้อนกลับ (reflection) กระบวนการและผลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมทั้งการปรับปรุงแผนการปฏิบัติงาน (re - planning) และ ดำเนินการเช่นนี้ต่อไปเรื่อยๆ ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมหลักของการทำวิจัยที่หมุน เคลื่อนตามวัฏจักรหรือวงจรกระบวนการวิจัยในสถานที่ปฏิบัติงานดังกล่าวนี้ จึงเป็นเสมือน แหล่งที่ทำให้เกิดการก่อรูปความรู้เชิงปฏิบัติการและกลไกการนำความรู้ที่ได้รับไป ประยุกต์ใช้แก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ เป็นการดำเนินงานวิจัยที่ไม่แยก กิจกรรมการวิจัยออกจากกิจกรรมการแก้ไขปัญหา/พัฒนาผลที่กระทำในสถานที่ทำงาน ออกจากกัน โดยมีนักวิจัยและผู้เข้าร่วมในการวิจัยรวมพลังกันปฏิบัติงานวิจัย สำหรับ รายละเอียดเกี่ยวกับการทำกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนตามวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการของ Kemmis&Mc Taggart (Kemmis&Mc Taggart 1998. อ้างถึงในองอาจ นัยวัฒน์, 2551, หน้า 301 - 303) มีดังนี้

1. การวางแผน (planning) เป็นการกำหนดแนวทางปฏิบัติการไว้ ก่อนล่วงหน้า โดยอาศัยการคาดคะเนแนวโน้มของผลลัพธ์ที่คาดหวังว่าอาจเกิดขึ้นจาก การลงมือปฏิบัติการตามแผนที่วางไว้ กอปรกับการระลึกถึงเหตุการณ์หรือเรื่องราวในอดีต ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไขตามประสบการณ์ทางตรงและอ้อมของผู้ วางแผนภายใต้การตระหนักและไตร่ตรองถึงปัจจัยการสนับสนุนหรือขัดขวางความสำเร็จ ในการแก้ปัญหา รวมทั้งสภาพการณ์อันเป็นเงื่อนไขอื่นๆ ที่แวดล้อมปัญหาอยู่ในเวลานั้น โดยทั่วไปการวางแผนจะต้องคำนึงถึงหลักการในเรื่องของความยืดหยุ่น ทั้งนี้เพื่อจะได้ สามารถปรับเปลี่ยนให้กลมกลืนกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งอาจไม่เป็นไปตาม เงื่อนไขหรือยากต่อการควบคุมให้เป็นไปในทางที่พึงปรารถนาได้ กิจกรรมที่กำหนดไว้ใน

แผนปฏิบัติการจะต้องประกอบด้วยกิจกรรมที่ส่งผลการแก้ปัญหาได้ในระดับหนึ่งเป็น
 อย่างดี และจะต้องเป็นกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกลมกลืนกับบริบททางด้านสังคม
 วัฒนธรรม การเมืองและอื่นๆ ที่เป็นอยู่ในสภาวะการณ์เวลานั้น

2. การปฏิบัติการ (action) เป็นการลงมือดำเนินงานตามแผนที่
 กำหนดไว้ อย่างระมัดระวังและควบคุมการปฏิบัติการให้เป็นไปตามที่ระบุไว้ตามแผน
 อย่างไม่รัดกุม ในความเป็นจริงการปฏิบัติการตามแผนที่กำหนดไว้มีโอกาสเกิดการพลิกผัน
 หรือแปรเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขและข้อจำกัดในสภาวะการณ์เวลานั้นได้ ด้วยเหตุนี้
 แผนปฏิบัติการที่ดีจะต้องมีลักษณะลักษณะเป็นเพียงแผนการทดลองหรือแผนชั่วคราว
 ซึ่งเปิดช่องทางให้ผู้ปฏิบัติการสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามเงื่อนไขปัจจัยที่เป็นอยู่ในขณะนั้น
 การปฏิบัติการที่ดีจะต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่องเป็นพลวัตภายใต้การใช้ดุลยพินิจตัดสินใจ
 สิ่งใดควรกระทำตามแผนที่วางไว้ สิ่งใดควรปรับเปลี่ยนให้เข้ากับปัจจัยที่เป็นอยู่ในขณะนั้น
 แล้วจึงดำเนินกิจกรรมอื่นต่อไป ผู้ปฏิบัติการอาจใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมาช่วยในการ
 ตัดสินใจเกี่ยวกับการกระทำของตนได้บางส่วน แต่ประสบการณ์เหล่านั้นก็เป็นเพียง
 สมมติฐานชั่วคราว (working hypothesis) ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้น
 ในเวลานั้น

3. การสังเกตการณ์ (observation) เป็นการรวบรวมข้อมูลหลักฐาน
 ด้านกระบวนการและผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานที่ได้ลงมือกระทำลงไป (ทั้งที่ตั้งใจและ
 ไม่ตั้งใจ) ตลอดจนการสังเกตการณ์ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยขัดขวางการดำเนินงานตาม
 แผนที่วางไว้ และประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างลงมือปฏิบัติการตามแผนว่ามีสภาพ
 ลักษณะอย่างไร โดยการสังเกตการณ์ที่ดีจะต้องมีการวางแผนไว้ก่อนล่วงหน้าอย่างคร่าวๆ
 โดยจะต้องมีขอบเขตไม่แคบ (จำกัด) หรือกว้างมากจนเกินไป เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทาง
 สำหรับการสะท้อนกลับกระบวนการและผลการปฏิบัติที่จะเกิดขึ้นตามมา นอกจากนี้
 จะต้องตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่มองเห็นได้ด้วยตาและสัมผัสได้ด้วยกายหรือใจ
 และจะต้องมีความยืดหยุ่นต่อการเก็บรายละเอียดของสรรพสิ่งต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ใน
 หลายแง่มุมและหลายรูปแบบ ดังนั้น นักวิจัยเชิงปฏิบัติการจะต้องมีความไว (sensitivity)
 กล่าวคือ มีความพร้อมและตื่นตัวอยู่เสมอต่อการ “รับรู้และเข้าใจ” ต่อการเปลี่ยนแปลง
 ของสิ่งต่างๆ ทั้งที่เกิดขึ้นและไม่เกิดขึ้นตามแผนที่ได้วางไว้ โดยผ่านทางการสังเกตการณ์

4. การสะท้อนกลับ (reflection) เป็นการย้อนกลับการกระทำตามที่บันทึกไว้จากการสังเกตอย่างครุ่นคิดไตร่ตรองในเชิงวิพากษ์กระบวนการและผลการปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้ ตลอดจนการใคร่ครวญเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยขัดขวางการพัฒนา รวมทั้งประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นว่าเป็นไปตามที่พึงประสงค์หรือไม่ กลยุทธ์อย่างหนึ่งที่ช่วยให้กระบวนการสะท้อนกลับเกิดขึ้นอย่างได้ผล ได้แก่ การอภิปรายซักถามในลักษณะวิพากษ์วิจารณ์หรือประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ผ่านการฟื้นฟูหรือปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานตามแนวทางดั้งเดิมเปลี่ยนไปเป็นการปฏิบัติงานตามวิธีการใหม่ ซึ่งใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการทบทวนและปรับปรุงการวางแผนปฏิบัติการในวงจรกระบวนการวิจัยในรอบหรือเกยลียวต่อไป

สรุปได้ว่า การพัฒนาศักยภาพครูในการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนบ้านบะหว้า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ (Kemmis & Mc Taggart, 1998, อ้างถึงใน องอาจ นัยพัฒน์. 2554, หน้า 301 – 303) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก คือการวางแผน (planning) การปฏิบัติการ (action) การสังเกตการณ์ (observation) และการสะท้อนกลับ (reflection)

บริบทของโรงเรียนบ้านบะหว้า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน

1. ประวัติของโรงเรียน

โรงเรียนบ้านบะหว้า ตั้งอยู่ที่ บ้านบะหว้าหมู่ 2 ตำบลบะหว้า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนครเขต 3 ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 5 เมษายน 2477 มีชื่อว่าโรงเรียนประชาบาลตำบลโพนแพง 2 (ศิริประชาชน-เคราะห์) อาศัยศาลาวัดจอมแจ้งบ้านบะหว้าเป็นสถานที่เรียนโดยมี นายสุ อุปพงศ์เป็นครูใหญ่ ขุนพิณิจ นาคภพ นายอำเภอวานรนิวาส เป็นผู้จัดตั้งมีนักเรียนจากบ้านบะหว้าบ้านบะยาว บ้านเม่นน้อย เข้าร่วมเรียนกันรับนักเรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกระทรวงศึกษาธิการ

ปี พ.ศ.2480 นักเรียนบ้านบะยาวและบ้านเม่นน้อย ได้แยกไปเรียนที่บ้านบะยาวและบ้านเม่นน้อยที่ตั้งขึ้นใหม่

ปี พ.ศ.2483 ได้ย้ายที่เรียนจากวัดจอมแจ้งไปสร้างอาคารเรียนเป็นเอกเทศในที่ปัจจุบันของโรงเรียนได้รับความร่วมมือจากประชาชนในหมู่บ้านสร้างอาคารเรียนชั่วคราว 1 หลัง

ปี พ.ศ.2503 เปลี่ยนชื่อโรงเรียนมาเป็นโรงเรียนบ้านบะหว้าจนถึงปัจจุบันจัดการเรียนการสอนตามพระราชบัญญัติการประถมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2503 เปิดสอนชั้น ป.1 - 4 และขยายถึง ป.7 เมื่อ พ.ศ.2515

ปี พ.ศ.2516 ได้เปิดโรงเรียนสาขาขึ้นที่หมู่ที่ 6 (บ้านสีแยก) มีนักเรียน 15 คน เปิดสอน ป.1 - 4 มีครูทำการสอน 2 คน

ปี พ.ศ.2521 ได้เปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 เปิดการสอนตั้งแต่ชั้น ป.1 - 6

ปี พ.ศ.2535 ได้เปิดเรียนตั้งแต่ชั้นอนุบาล 1 - ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาจนถึงปัจจุบัน

ปี พ.ศ.2541 ทางสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสกลนครได้มีคำสั่งให้เลิกล้มและยุบรวมโรงเรียนบ้านบะหว้า(สาขาสีแยก)เข้ากับโรงเรียนบ้านบะหว้า

ปี พ.ศ.2542 ได้ยุบชั้น ป.5 - 6 ของโรงเรียนบ้านเม่นน้อยมาเรียนร่วมตามโครงการโรงเรียนเรียนร่วมโดยทางรัฐบาลออกค่าพาหนะ

ปี พ.ศ.2547 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดโครงสร้างการบริหารงานใหม่โดยให้โรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาโดยโรงเรียนบ้านบะหว้าได้มาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๓ สถานที่ตั้งอยู่ที่อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร และได้มีการกำหนดตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนเป็นตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน

ปี พ.ศ.2549 นักเรียนชั้น ป.5 - 6 โรงเรียนบ้านเม่นน้อยกลับไปเรียนที่โรงเรียนเดิมเนื่องจากทางโรงเรียนบ้านเม่นน้อยมีจำนวนนักเรียนน้อย

ปี พ.ศ.2553 โรงเรียนได้จัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันระหว่างโรงเรียนบ้านบะหว้า กับองค์การบริหารส่วนตำบลบะหว้า ในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาในชั้นอนุบาลปีที่ 1 และปีที่ 2 ให้ทาง อบต.บะหว้า ดำเนินการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาในเขต ตำบลบะหว้าและในเบื้องต้นให้ใช้สถานที่ของโรงเรียนจัดการเรียนการสอนก่อนจนกว่าจะมีการสร้างโรงเรียนของ อบต.บะหว้า ดังนั้นโรงเรียน

บ้านบะหว้าจึงจัดการศึกษาตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตั้งแต่ปีการศึกษา 2553 เป็นต้นมา

2. ที่ตั้ง

โรงเรียนบ้านบะหว้า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 2 บ้านบะหว้า ตำบลบะหว้า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร

ตาราง 4 จำนวนนักเรียนแยกตามชั้นเรียน

ชั้น	จำนวนห้องเรียน	จำนวนนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1	2	32
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2	2	34
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3	2	33
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	1	30
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	1	33
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	2	35
รวมชั้นประถมศึกษา	9	197
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	1	30
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	1	36
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	1	30
รวมมัธยมศึกษาตอนต้น	3	96
รวม	12	293

จำนวนครูต่อนักเรียนและห้องเรียน

ครู : นักเรียน = 1 : 30

ครู : ห้องเรียน = 1 : 1

ตาราง 5 จำนวนครูแยกตามวุฒิการศึกษา

วุฒิ ประเภท บุคลากร	ไม่มีวุฒิ ทาง การศึกษา	มีวุฒิทางการศึกษา					รวม ทั้งสิ้น	หมาย เหตุ
		ต่ำกว่าปริญญาตรี		ตั้งแต่ปริญญา ตรีขึ้นไป				
		ต่ำกว่า อนุปริญญา	อนุปริญญา	ป. ตรี	ป. โท	ป. เอก		
ผู้อำนวยการ	-	-	-	-	1	-	1	
รองผู้อำนวยการ	-	-	-	-	-	-	-	
ครู	-	-	-	12	3	-	16	
รวม	-	-	-	13	4	-	17	

ตาราง 6 จำนวนบุคลากรแยกตามวุฒิและวิชาเอก

ที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง	สอนวิชา/ชั้น	วิชาเอก
1	นายมานพ ไตรโยธี	ผอ.ร.ร.		บริหารการศึกษา
2	นางสลวย กลยณี	ครู คศ. 3	ประจำชั้น ป.2	ประถมศึกษา
3	นายธีระพงศ์ ดวงสุภา	ครู คศ. 3	ประจำชั้น ม.2	อุตสาหกรรมศิลป์
4	นางสาวรัตน์เกล้า ไตรโยธี	ครู คศ. 3	ประจำชั้น ป.2	ภาษาไทย
5	นางนิตารัตน์ ระเบิดเป้ง	ครู คศ. 3	ประจำชั้น ป.1	ประถมศึกษา
6	นางสุชาลี เชื้อนกองแก้ว	ครู คศ. 3	ประจำชั้น ป.1	การประถมศึกษา
7	นายวิสุทธิ์ ดวงสุภา	ครู คศ. 3	ประจำชั้น ป.5	บริหารการศึกษา
8	นายชูชาติ คุณบุราณ	ครู คศ. 3	การงานอาชีพ	บริหารการศึกษา
9	นางอัญญา ดีวันไชย	ครู คศ. 3	ประจำชั้น ป.4	ประถมศึกษา
10	นายอดิศักดิ์ คำคำ	ครู คศ. 3	ประจำชั้น ม.3	อุตสาหกรรม
11	นางเกษร อนุเวช	ครู คศ. 3	ประจำชั้น ม.2	ภาษาไทย

ตาราง 6 (ต่อ)

ที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง	สอนวิชา/ชั้น	วิชาเอก
12	นางวัชรารภรณ์ ดวงสุภา	ครู คศ. 3	ประจำชั้น ม.1	ภาษาอังกฤษ
13	นายสิทธิชัย ไตรโยธี	ครู คศ. 3	วิทยาศาสตร์	หลักสูตรและการสอน
14	นายบัณฑิต เสวภาพ	ครูผู้ช่วย	ประจำชั้น ม.1	คณิตศาสตร์
15	นายกิตติศักดิ์ ไตรโยธี	ครู คศ. 2	ประจำชั้น ป.6	บริหารการศึกษา
16	นางจิรวรรณ แก้วไพฑูรย์	ครู คศ. 3	ประจำชั้น ป.3	บริหารการศึกษา
17	นายยุทธศักดิ์ จริตน์อม	ครูผู้ช่วย	ประจำชั้น ป.5	พลศึกษา

3. สภาพพื้นที่ของชุมชน

3.1 ที่ตั้ง อาณาเขตและพื้นที่

ที่ตั้งบ้านบะหว้า ตำบลบะหว้า อำเภออากาศอำนวย ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดสกลนคร แยกจากทางหลวงสายอุดรธานี – สกลนคร หลักกิโลเมตรที่ 120 ที่บ้านสูงเนิน อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร เข้าไปถึงบ้านบะหว้า เป็นระยะทาง 21 กิโลเมตร โรงเรียนบ้านบะหว้าจะอยู่ติดถนนใหญ่ และตัวหมู่บ้านแยกเข้าไปจากถนนใหญ่ประมาณ 1 กิโลเมตร วัด ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และสถานีอนามัยจะอยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน อาณาเขต อาณาเขตของบ้านบะหว้ามีดังนี้

ทิศเหนือ ติดบ้านสี่แยก ตำบลบะหว้า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร

ทิศตะวันออกเฉียงใต้ ติดบ้านเม่นน้อย ตำบลบะหว้า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร

ทิศใต้ ติดบ้านถ่อน ตำบลเชิงชุม อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

ทิศตะวันตก ติดบ้านบะยาวใหญ่ ตำบลบะหว้า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร

3.2 เชื้อชาติของประชากร

ชาวบ้านบะหว้า เป็นบุคคลเชื้อชาติไทย สัญชาติไทย วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา ประชากรนับถือศาสนาพุทธ มี วัด 1 แห่ง และ มีสำนัก

สงฆ์ 1 แห่ง โดยสืบเชื้อสายมาจากชนเผ่าชาวเผ่าญ้อ บ้านนาหว้า อำเภอนาหว้า หรือ อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

3.3 สภาพทางกายภาพ

3.3.1 ลักษณะภูมิประเทศ บ้านบะหว้า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร มีพื้นที่ประมาณ 1,194 ไร่ เป็นที่ อยู่อาศัยประมาณ 257 ไร่เป็นพื้นที่ทางการเกษตร 937 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง ทิศตะวันตกและทิศเหนือเอียงลงสู่ที่ราบลุ่ม ส่วนทิศตะวันออกและทิศใต้เป็นที่ราบสูง มีที่ดอน และป่าไม้เบญจพรรณ พื้นดินส่วนใหญ่เป็นหินลูกรังและดินปนทราย มีดินเค็มและดินเปรี้ยว ไม่เหมาะแก่การเกษตรกรรม

3.3.2 สภาพดินฟ้าอากาศ เนื่องจากบ้านบะหว้า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร มีอาณาเขตติดต่อกับเทือกเขาภูพาน ตามแนวยาว จึงทำให้มีอากาศค่อนข้างหนาวจัดในฤดูหนาว (ตุลาคม – มกราคม) และร้อนจัดในฤดูร้อน (กุมภาพันธ์ – พฤษภาคม) ส่วนในฤดูฝนฝนตกชุก แต่ละปีจะมีปริมาณน้ำฝนมาก แต่น้ำไม่ท่วม เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ดอนสภาพดินฟ้าอากาศ ปริมาณฝนตกมีปานกลาง ฤดูแล้งขาดแคลนอาหารหนาวในฤดูหนาว ฤดูฝนมีช่วงสั้นการเพาะปลูกไม่ค่อยได้ผล มีแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น ลำห้วยบง หนองบอน แผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา 2559 โรงเรียนบ้านบะหว้า, หน้า 1 – 7)

ปัญหาที่เกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

จากการศึกษาพฤติกรรมของนักเรียนที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านบะหว้า ที่ได้จากการสังเกต และสัมภาษณ์ครูผู้ปกครองนักเรียน พบว่า นักเรียนบางส่วนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ขาดความรับผิดชอบ ต่องานที่ได้รับมอบหมาย ไม่ระมัดระวังไม่รู้จักอดออม ไม่รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ไม่มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน เนื่องจากพฤติกรรมดังกล่าว เป็นปัญหาที่ละเอียด ซับซ้อน มาก ประกอบกับการแสดงพฤติกรรมส่วนหนึ่งของนักเรียนมีสาเหตุมาจากการอบรมเลี้ยงดูของแต่ละครอบครัว เด็กถูกปล่อยอยู่ตามลำพัง เนื่องจาก พ่อแม่ ผู้ปกครอง ไปประกอบอาชีพต่างถิ่นแล้วปล่อยให้เด็กอยู่กับ ปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งนักเรียนไม่ค่อยเชื่อฟังคำกล่าวตักเตือน ส่วนหนึ่งมาจากสภาพแวดล้อมที่เด็กอาศัย ทำให้เด็กเกิดพฤติกรรมเลียนแบบ หากปล่อยทิ้งไว้ไม่หาทางแก้ไขหรือพัฒนาให้ดีขึ้น จะเป็นสาเหตุให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

มงคลสิน เตชะนิยม (2550, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาการปฏิบัติงานโครงการเสริมทักษะระเบียบวินัยครูและผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสงขลา พบว่าผลการดำเนินงานการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โดยกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรมของนักเรียน พบว่าคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนหลังเข้าค่ายคุณธรรมในด้านความซื่อสัตย์ ความมีวินัย ความสุภาพ ความสะอาด ความสามัคคี และความมีน้ำใจ อยู่ในระดับดีมาก สำหรับความประหยัดอยู่ในระดับปานกลาง นักเรียนมีพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมทั้งแปดด้านสูงกว่าก่อนเข้าค่ายคุณธรรม

รัชนี ยมศรีเคน (2551, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาระดับพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนอนุบาลกันทรวิชัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การวิจัยในรอบที่ 1 นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ พัฒนาขึ้นมากกว่าก่อนการพัฒนา แต่ยังมีบางส่วนที่ยังไม่ได้ตามเกณฑ์ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยจึงวางแผนพัฒนาในรอบที่ 2 พบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีการพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านคุณภาพผู้เรียนเป็นคนดีมีคุณธรรม กล่าวคือ นักเรียนเป็นผู้มีระเบียบวินัย ปฏิบัติตามหลักธรรมเบื้องต้นของพระพุทธศาสนา มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความกตัญญูกตเวที รู้จักประหยัด และมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ก่อนการพัฒนา นักเรียนมีระดับพฤติกรรมพัฒนาขึ้นกว่าเดิมมาก

ฐาปณีย์ พลิชฐ์เนาวกุล (2551, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม ได้แก่ การแต่งการผิดระเบียบ ชู้สาว ไม่ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ไม่ซื่อสัตย์ ขาดวินัย ขาดความรับผิดชอบ ดื่มสุรา เล่นการพนัน ยาเสพติด เทียบกลางคืน ส่งเสียงดังรบกวนคนอื่น ทะเลาะวิวาท ไม่มีสัมมาคารวะ พูดจาไม่เหมาะสม 2) การเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา ปัญหาที่สำคัญที่สุดและต้องรีบแก้ไข คือ ปัญหาด้านการไม่

ใฝ่รู้ใฝ่เรียน 3) รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านการไม่ใฝ่รู้ใฝ่เรียนของนักศึกษา เป็นรูปแบบที่ต้องมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของมหาวิทยาลัย ได้แก่ ด้านหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ ระบบการเรียนรู้ ระบบการดูแลช่วยเหลือ กิจกรรมเสริมหลักสูตร การสนับสนุน ความร่วมมือเครือข่าย แหล่งเรียนรู้ ทรัพยากรภูมิทัศน์และบรรยากาศ ซึ่งควรเป็นรูปแบบที่ต้องมีการจัดการตั้งแต่นโยบายของมหาวิทยาลัย ซึ่งได้มาจาก คณะกรรมการที่ปรึกษาอธิการบดี และคณะกรรมการการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเป็นแนวทางให้หน่วยงานย่อยต่างๆ เช่น คณะ ภาควิชา สาขาวิชา เสนอโครงการและ แผนงานให้สอดคล้องกับนโยบาย

ประภาส ละราตี (2552, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การวิจัยปฏิบัติการแบบมี ส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนบ้านกุดตาไถ่ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนากระบวนการ และวางแผนปฏิบัติการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน โดยการไปศึกษาดูงาน โรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ทำให้คณะครู เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนมากขึ้น และนำมากำหนด กระบวนการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนบ้านกุดตาไถ่ ดังนี้

- 1) การฝึกอบรม ประกอบด้วย กิจกรรมเข้าค่ายอบรมพัฒนาจิตกิจกรรมอบรมคุณธรรมวัน สดสัปดาห์ 2) การส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม ประกอบด้วย การ สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมในรายวิชา การอบรมหน้าเสาธง การนั่งสมาธิก่อนเรียน
- 3) การจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมประกอบด้วย กิจกรรมคุ้มทำความสะอาด การเดิน แถวกลับบ้าน กิจกรรมที่ช่วยน้อง กิจกรรมคนดีศรีโรงเรียนกิจกรรมออมทรัพย์วันละบาท กิจกรรมไหว้กันวันละนิดจิตแจ่มใส กิจกรรมตรวจสุขภาพและเครื่องแต่งกาย การติดตาม และการประเมินผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ตามโครงการพัฒนา คุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนตามขอบข่ายคุณธรรมขั้นพื้นฐาน 8 ประการคือ 1) ชยัน 2) ประหยัด 3) ซื่อสัตย์ 4) มีวินัย 5) สุภาพ 6) สะอาด 7) สามัคคี 8) มีน้ำใจ ผลการ ประเมินก่อนการพัฒนาพบว่าโดยภาพรวมและรายได้อยู่ในระดับน้อย ภายหลังจากพัฒนา พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

สุภาวรรณ ยาทองไชย (2554, หน้า 133-135) ได้ศึกษาการวิจัยเชิง ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียน บ้านหนองโพธิ์วังโน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1

ปัญหาเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน พบว่า นักเรียนขาดความมีวินัยในตนเอง นักเรียนบางส่วนยังฝ่าฝืนระเบียบของโรงเรียน มาโรงเรียนสาย ขาดความรับผิดชอบ เมื่อทำความผิดแต่ไม่ยอมรับผิด เก็บสิ่งของได้ก็ไม่มาแจ้งครู หยิบของอื่นไปโดยไม่ได้รับอนุญาต นักเรียนไม่ค่อยมีความกระตือรือร้น ต้องให้คอยย้ำเตือนอยู่ตลอด และเมื่อถึงกำหนดส่งแล้วค่อยเร่งรีบทำให้เสร็จๆ เท่านั้น แนวทางในการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ได้แก่ กิจกรรมการฝึกอบรม ประกอบด้วย กิจกรรมเข้าวัดทุกสัปดาห์ กิจกรรมอบรมเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในวันสุดสัปดาห์ กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ประกอบด้วย กิจกรรมการสอนสอดแทรกในรายวิชาต่างๆ กิจกรรมการอบรมหน้าเสาธง กิจกรรมนั่งสมาธิก่อนเรียน กิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ประกอบด้วย กิจกรรมทำความสะอาดเขตพื้นที่รับผิดชอบ กิจกรรมคนดีศรีโรงเรียน กิจกรรมการตรวจสุขภาพและเครื่องแต่งกาย กิจกรรมเดินแถวกลับบ้าน กิจกรรมส่งเสริมอาชีพ การเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในวงรอบที่ 2 โดยใช้กิจกรรมประกวดการแต่งกายที่ถูกต้องตามระเบียบโรงเรียน และการนิเทศติดตามผลการปฏิบัติการพบว่านักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมโดยภาพรวมค่าเฉลี่ยมาก แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนโดยการจัดกิจกรรมเสริมและการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมทำให้นักเรียนมีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่ดีขึ้น

ทองพูล ภูสิม (2553, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 8 ประการ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กรณีศึกษาโรงเรียนแกดำวิทยาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของนักเรียนโรงเรียนแกดำวิทยาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ผู้ร่วมวิจัยประกอบด้วย ผู้วิจัย ครูโรงเรียนแกดำวิทยาคาร จำนวน 23 คน นักเรียนโรงเรียนแกดำวิทยาคาร 341 คน ผู้ปกครองนักเรียน 319 คน ในปีการศึกษา 2552 มีขั้นตอนการวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะดังนี้ ระยะที่ 1 สรรวจสภาพปัจจุบันระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ของโรงเรียนแกดำวิทยาคาร ระยะที่ 2 พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8

ประการ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ของโรงเรียนแกดำวิทยาคาร โดยใช้กระบวนการวงจรคุณภาพของเดมมิ่ง (PDCA) และการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ระยะที่ 3 สํารวจระดับพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 เพื่อเปรียบเทียบ ก่อน-หลัง การพัฒนา ผลการวิจัยพบว่าสภาพก่อนการดำเนินการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง 8 ประการ ของนักเรียนโรงเรียนแกดำวิทยาคาร พบว่า พฤติกรรมโดยรวมของนักเรียนจากการประเมินพฤติกรรมทั้งจากครูผู้ปกครองนักเรียน และตัวนักเรียนเอง อยู่ในระดับปฏิบัติการปานกลาง จากการสอบถามการสัมภาษณ์คณะครู ผู้ปกครองนักเรียน และนักเรียนโรงเรียนแกดำวิทยาคาร เกี่ยวกับเรื่องคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ของนักเรียน พบว่า ระดับพฤติกรรมยังไม่เป็นตามความต้องการของคณะครูและผู้ปกครอง หลังจากที่ได้พัฒนา โดยใช้กระบวนการวงจรคุณภาพของเดมมิ่ง (PDCA) และการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ระดับพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 เปรียบเทียบก่อนและหลังการพัฒนานั้นเพิ่มขึ้นในทุกด้าน โดยรวมมีค่าเฉลี่ยระดับพฤติกรรมในแต่ละด้าน ก่อนการพัฒนา มีค่าเฉลี่ย จากครู 3.50 ผู้ปกครอง 3.49 และนักเรียน 3.69 หลังจากการพัฒนา พบว่า พฤติกรรมของนักเรียนมีการพัฒนาขึ้นในทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยจากครู 4.49 ผู้ปกครอง 4.48 และนักเรียน 4.49

นිරุช เหลือลมัย และ วรณิ แกมเกต (2553, หน้า 965-966)

ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิจัยและพัฒนา รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่าหลังจากที่นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมโดยโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ แบบเน้นประสบการณ์ (experiential learning) นักเรียนมีระดับความรู้ เจตคติ พฤติกรรมและเหตุผลเชิงจริยธรรมทั้ง 3 ด้านได้แก่ 1) ความซื่อสัตย์สุจริต 2) ความเมตตากรุณา 3) ความมีวินัยในตนเองสูงขึ้น การจัดกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนผู้เรียนมีความสนใจเข้ามามีส่วนร่วมอย่างสนุกสนานเมื่อใช้กิจกรรมกลุ่มดังนั้น การจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้จึงควรจัดประสบการณ์ที่หลากหลาย โดยมีการศึกษาหา ความรู้จากเหตุการณ์ที่กำหนดให้และปฏิบัติจากการร่วมกิจกรรมกลุ่มสนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ร่วมกันใช้ เหตุผลในการวิเคราะห์ถึงผลดีผลเสียของการปฏิบัติและสรุปพร้อมกัน

อ้อมเดือน สดมณี และ ฐาศุภร์ จันประเสริฐ (2554, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม : จากแนวคิดสู่แนวทางการปฏิบัติ พบว่า การพัฒนา คุณธรรม จริยธรรมมีกลุ่มแนวคิดที่สำคัญ 6 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการ ทางความคิด ซึ่งเชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจะเป็นไปตามขั้น และขึ้นอยู่กับ พัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั้น 2) กลุ่มแนวคิดจิตพิสัยมุ่งอธิบายพัฒนาการทาง จริยธรรมของบุคคลโดยมองว่ามีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับระดับคุณภาพของการเรียนรู้ ด้านจิตใจ 3) กลุ่มแนวคิดพฤติกรรมนิยมให้ความสำคัญกับการให้การเสริมแรง 4) กลุ่ม แนวคิดจิตพฤติกรรมศาสตร์ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรมของบุคคลโดยอาศัย ข้อมูลจากงานวิจัยเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจจะให้ความสำคัญกับวิธีการกำหนด พฤติกรรมที่จะพัฒนา รวมถึงขั้นตอนและวิธีการพัฒนาจริยธรรมของบุคคลให้สอดคล้อง กับงานวิจัยที่พบ 5) กลุ่มแนวคิดทางสังคมวิทยาก็ให้ความสำคัญกับการพัฒนาจริยธรรม ของบุคคลโดยใช้กระบวนการขัดเกลาทางสังคมผ่านตัวแทนทางสังคมที่สำคัญ ได้แก่ พ่อ แม่ ครู เพื่อน พระ และสื่อมวลชน เป็นต้น 6) กลุ่มแนวคิดทางศาสนาเชื่อว่าหลักธรรม คำสอนต่างๆ ทางศาสนาสามารถนำมาปฏิบัติเพื่อช่วยให้เกิดการพัฒนาให้บุคคลมี จิตสำนึกและเจตคติที่ถูกต้องดีงามและสามารถดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้ อย่างไรก็ตาม แม้แต่ละแนวคิดจะมีความเชื่อพื้นฐานรวมถึงวิธีการพัฒนาที่แตกต่างกัน แต่ถ้าพิจารณาถึง กระบวนการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลแล้วก็จะพบว่ามีลักษณะที่สอดคล้องกัน

แก่นจันทร์ บุบผาชื่น (2554, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาการพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงราย เขต 4 ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมในปัจจุบันของสถานศึกษาในการ พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแก่ผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4 ทั้ง 5 กิจกรรม ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มากทุกกิจกรรม สำหรับความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแก่ผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงราย เขต 4 โดยภาพรวมของการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ไพศาล มั่นนอก และไพฑูรย์ สิลารัตน์ (2557, หน้า 110) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาขนาดเล็ก กรณีศึกษาของนักเรียนโรงเรียนวิเศษชัยชาญวิทยาคม พบว่า การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของนักเรียนโรงเรียนวิเศษชัยชาญวิทยาคม โดยใช้

กลยุทธ์ 5 กลยุทธ์ คือ 1) กลยุทธ์การเข้าค่ายคุณธรรม 2) กลยุทธ์การสนทนาสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม 3) กลยุทธ์วันพุดพบพระละกิเลส 4) กลยุทธ์ส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในชีวิตประจำวัน 5) กลยุทธ์ศูนย์พัฒนาการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมี 6 กิจกรรมย่อย คือ 5.1) กิจกรรมการปลูกมะนาว 5.2) กิจกรรมการปลูกผักพื้นบ้าน 5.3) กิจกรรมการเลี้ยงปลา 5.4) กิจกรรมการเลี้ยงกบ 5.5) กิจกรรมการเพาะเห็ดภูฏาน 5.6) กิจกรรมการทำนาข้าวหอมมะลิ ผลการปฏิบัติการพบว่านักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมโดยภาพรวมค่าเฉลี่ยมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนโดยการจัดกิจกรรมเสริมและการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมทำให้นักเรียนมีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่ดีขึ้น

ไพสุตา แก้วสือและถนอมวรรณ ประเสริฐเจริญสุข (2558, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านวินัยนักเรียนของโรงเรียนบ้านนาเรียง: การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านวินัยของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเรียง 2) เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านวินัยของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเรียงโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านนาเรียง จำนวน 125 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน แบบสังเกต แบบบันทึกเหตุการณ์ และแบบสัมภาษณ์ โดยวิเคราะห์ข้อมูลแบบแจกแจงข้อค้นพบที่สำคัญและการเปรียบเทียบข้อมูลตรวจสอบข้อมูลด้วยเทคนิควิธีการแบบสามเส้า นำเสนอรูปแบบผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ ส่วนข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและแบบประเมินมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านวินัยของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาเรียง โดยใช้กิจกรรมหลัก 4 กิจกรรม คือ กิจกรรมพัฒนาบุคลากร กิจกรรมปลูกฝังวินัยนักเรียน กิจกรรมที่ใช้พัฒนาวินัยนักเรียน และกิจกรรมประเมินวินัยนักเรียน ผลการดำเนินการพัฒนาอยู่ในระดับมาก และแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงในทางบวก คือ การร่วมมือในการพัฒนา การประพฤติตนตามระเบียบวินัย เกิดการเรียนรู้หลายประการทั้งด้านการทำงานเป็นทีม การสร้างแรงจูงใจ การพัฒนาวินัยนักเรียนในเชิงบวก และเกิดองค์ความรู้จากการปฏิบัติจริง คือ การใช้หลักการมีส่วนร่วมและกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านวินัยนักเรียน 2) นักเรียนมีเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ด้านวินัยไปในทางที่ดีขึ้นมีการปฏิบัติบ่อยครั้ง ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม มีความพึงพอใจและยอมรับในการพัฒนาวินัยนักเรียนอยู่ในระดับมาก แต่มีวินัยบางเรื่อง คือ การเข้าแถว เดินกลับบ้าน และทรงผมของนักเรียนชายระดับมัธยมศึกษา จำเป็นต้องดำเนินการพัฒนาต่อไป

กรกช วรรณไชย (2559, บทคัดย่อ) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านการมีวินัยของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนขยายโอกาส ในจังหวัดขอนแก่น การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านการมีวินัยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนขยายโอกาส ในจังหวัดขอนแก่น 2) เพื่อสร้างรูปแบบ การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านการมีวินัยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนขยายโอกาส ในจังหวัดขอนแก่น และ 3) เพื่อทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านการมีวินัยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนขยายโอกาส ในจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลโดยตรงและโดยอ้อมต่อพฤติกรรมการมีวินัยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสในจังหวัดขอนแก่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มี 5 ปัจจัย เรียงลำดับตามค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล ดังนี้ ปัจจัยด้านความรู้เรื่องวินัยนักเรียน (0.83) ด้านการเลียนแบบผู้ปกครองในการมีวินัย (0.10) ด้านการเลียนแบบสื่อในการมีวินัย (0.08) ด้านการเลียนแบบเพื่อนในการมีวินัย (0.08) และด้านเจตคติในด้านวินัย (0.07) โดยสามารถอธิบายการผันแปรในตัวแปรผลลัพธ์ ได้ร้อยละ 78 ($R^2 = 0.78$) รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านการมีวินัยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสในจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย กิจกรรมในการพัฒนา จำนวน 9 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมรู้เรื่องวินัย 2) กิจกรรมช่วยฟังหน่อย 3) กิจกรรมค้นหาบุคคลต้นแบบ 4) กิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติ 5) กิจกรรมการวิเคราะห์และเลือกบุคคลต้นแบบ 6) กิจกรรมสร้างความคุ้นเคย 7) กิจกรรมการวางแผนการใช้เวลา 8) กิจกรรมการรู้จักตนเอง และ 9) กิจกรรม 5 ส หลังการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านการมีวินัยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสในจังหวัดขอนแก่น พบว่า หลังการทดลองนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนหินเหิบศิลาทิพย์ มีการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านการมีวินัยมากกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.งานวิจัยต่างประเทศ

Nina Mazar (Nina Mazar, 2007, pp. 31 – 35) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความไม่ซื่อสัตย์ของคนที่เชื่อว่าตนเองซื่อสัตย์พบว่า บุคคลทั่วไปมักคิดว่าตัวเองเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ แต่จากการทดลองทำให้ทราบว่า การกระทำที่ทุจริตในสิ่งเล็กๆ น้อยๆ ที่ไม่มีใครรู้ หรือไม่มีผลกระทบมากนัก เพื่อผลประโยชน์ของตนเอง สิ่งเหล่านี้บุคคลที่กระทำก็มักเชื่อว่าตนเองไม่ได้ทำการทุจริต จากการวิจัยพบว่าในตลาดมีการทุจริตในลักษณะแบบนี้มาก อาทิ การโกงตาชั่ง การไม่ทอนเงินจำนวนน้อยๆ โดยคิดบวกเป็นค่าสินค้า แต่จากการทดลองยังพบอีกว่า บุคคลในอีกกลุ่มหนึ่ง คือ บุคคลที่ทำงานในโรงงานข้าราชการ พนักงานบริษัท จะไม่ทำการทุจริตในผลประโยชน์เล็กๆ น้อยๆ แต่ถ้าผลประโยชน์นั้นมากพอที่จะส่งผลให้ความสุจริตที่ตนมีอยู่ลดน้อยลงไป จนเกิดการทุจริตขึ้นได้ ความซื่อสัตย์ของบุคคลมีอยู่ในตัวของแต่ละบุคคล แต่ความซื่อสัตย์จะลดน้อยลง หรือการที่บุคคลไม่ให้ความสำคัญกับความซื่อสัตย์ก็ต่อเมื่อมีผลประโยชน์จำนวนมากพอที่จะทำให้ไม่สนใจถึงความซื่อสัตย์ อีกประการหนึ่งการที่อยู่ในกลุ่มหรือสังคมที่ไม่ให้ความสำคัญต่อความซื่อสัตย์ บุคคลเหล่านั้นก็จะไม่สนใจความซื่อสัตย์เช่นกันและการไม่สนใจในความซื่อสัตย์นี้มีอยู่ในทุกสังคม ทุกชนชั้น ไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง นักเรียน นักศึกษา หรือแม้กระทั่งแม่ค้า

Caroline Koh (Caroline Koh, 2012, p. 1) ได้พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและเพิ่มความสนใจในนักเรียนในการศึกษาคุณธรรม : ศึกษาในประเทศสิงคโปร์ กล่าวว่า โลกเราปัจจุบันถูกคุกคามจากพวกก่อการร้าย และวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจโลก ทำให้หลายคนสนใจที่จะศึกษาคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมมากขึ้น งานวิจัยชิ้นนี้ได้ทดลองกับนักเรียนในประเทศสิงคโปร์ โดยใช้หลักการ Kohlbergian เพื่อประเมินคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนเป็นทฤษฎีที่มุ่งให้นักเรียนเลือกตัดสินใจด้วยตนเอง โดยประเมินจากการสร้างแรงจูงใจในการเป็นพลเมืองที่ดีของวัยรุ่น และการมีคุณธรรมในการศึกษา (CME) ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนได้พัฒนาเหตุผลในเชิงจริยธรรมดังกลุ่มอายุที่กล่าวไว้ในทฤษฎีโคลเบิร์ก นักเรียนมีแรงจูงใจในการเป็นพลเมืองที่ดี และมีคุณธรรมในการศึกษา (CME) ผลการวิจัยยังแสดงความสัมพันธ์ถึงคุณธรรมซึ่งได้รับการพัฒนาขึ้น แต่แรงจูงใจในตนเองของนักเรียนอยู่ระดับปานกลาง

Satterlee (Satterlee, 2000, p.9, อ้างถึงใน พระอำนาจ อุดกามาโม(น้อยนิล), 2554, หน้า 54 – 55) ได้ศึกษาเรื่องความไม่ซื่อสัตย์สุจริต ทางด้านวิชาการของนักเรียน งานวิจัยนี้จัดทำขึ้นเนื่องจากพบว่า ขณะนี้ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีงานวิจัยหลายชิ้นที่ แสดงให้เห็นว่าเด็กนักเรียนได้มีพฤติกรรมที่ล่อไปในทางทุจริตและไม่ซื่อสัตย์ในห้องเรียน มากขึ้นทุกวัน เด็กนักเรียนเหล่านี้ยังคงใช้วิธีการที่ไม่ซื่อสัตย์ต่างๆกัน เช่น ลอกการบ้าน เพื่อน ลอกข้อสอบของเพื่อนในระหว่างสอบ รวมถึงนำข้อสอบไปบอกเพื่อนที่จะสอบใน รายวิชาเดียวกัน บรรดานักวิจัยได้พยายามค้นหาสาเหตุว่า เหตุใดนักเรียนจึงมีแนวโน้มที่ จะไม่ซื่อสัตย์ ผลการวิจัยพบว่า มีหลายสาเหตุที่จูงใจให้เด็กนักเรียนประพฤติผิด เช่น กลัว ความล้มเหลว ต้องการที่จะได้เกรดดีๆ ได้รับความกดดันจากบุคคลรอบข้างให้ได้คะแนนดี ขาดความกระตือรือร้นในการแข่งขัน และประเมินค่าตนเองต่ำ นอกจากนี้งานวิจัยพบว่า ครูเป็นบุคคลที่สำคัญยิ่ง ที่จะริเริ่มให้มีการเปลี่ยนแปลงในตัวเด็ก ซึ่งจะส่งผลให้เด็กมี พฤติกรรมไม่ซื่อสัตย์ในด้านการเรียนลดน้อยลง มีข้อเสนอแนะจากการวิจัยนี้ว่า ผู้บริหาร โรงเรียน และครูควรจะใช้ยุทธศาสตร์เหล่านี้ลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน ได้แก่ การมอบรางวัลแก่นักเรียนที่มีความประพฤติดี การพิจารณามอบหมายงานหรือ การบ้าน ให้เหมาะสมกับความสามารถของเด็กแต่ละคน พยายามอย่าเปิดโอกาสให้ นักเรียนได้มีโอกาสทุจริต รวมทั้งการพิจารณาใช้มาตรการอย่างรอบคอบในการลงโทษ เด็กนักเรียนที่ทุจริตด้านวิชาการ

Walker (Walker, 2003, 435-B, อ้างถึงใน นิยม บุญมีทองอยู่, 2556, หน้า 87) ได้ศึกษาผลกระทบของทักษะและความเชื่อทางสังคมเกี่ยวกับความก้าวร้าวต่อ พฤติกรรมก้าวร้าวและแตกความสามัคคีของนักเรียนตามที่ครูจัดอันดับให้ข้อมูลได้จาก บันทึกลับประวัติทางวินัยที่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของนักเรียนระดับคะแนน การหนีเรียน การอื้อเอ๋และสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจของครอบครัวของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็น นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในชนบทแห่งหนึ่งจำนวน 178 คน จากสภาพนักเรียนทั้งหมด 190 คน ใช้แบบวัดพฤติกรรมและทักษะทางสังคมต่ำลงอย่างมีนัยสำคัญ นักเรียนที่มี ประวัติทางวินัยในเบื้องต้นเป็นเพศชายมีประวัติทางการเรียนต่ำ และไม่ประเมินค่าตนเอง ว่ามีทักษะทางสังคมต่ำลงเด็กได้รับวินัยทางโรงเรียนอาจจะประเมินค่าตนเองไม่ถูกต้อง ในด้านทักษะทางสังคมหรือไม่ก็เพราะเด็กเหล่านี้ อาจจะแสดงให้เห็นมากกว่าพฤติกรรม ก้าวร้าวและแตกความสามัคคี

Henderson, Antelo & Clair (2014, ออนไลน์) ได้ศึกษาจริยธรรมและค่านิยม กับบริบทความเป็นเลิศด้านการเรียนการสอนในการเปลี่ยนโลกของการศึกษา พบว่า ปัญหาทางจริยธรรมที่เกิดขึ้นทำให้การเรียนการสอนด้านจริยธรรมมีความลำบากและ ยากยิ่งขึ้นครูผู้สอนต้องมีประสบการณ์ทางด้านระเบียบวินัยและการยึดมั่นและวิสัยทัศน์ กว้างไกล เล็งเห็นถึงความจำเป็นและความสำคัญของการยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม รวมถึงตระหนักถึงผลกระทบที่มีต่อสังคม

สรุปได้ว่า จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งต่างประเทศและ ในประเทศ พบว่า โดยทั่วไปการจัดการศึกษา ได้ให้ความสำคัญกับการปลูกฝัง พัฒนา พฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม หรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้ผู้เรียนได้เกิดการ พัฒนาเป็นคนที่มีความรู้ ความสามารถที่หลากหลาย โดยเฉพาะด้านคุณธรรมจริยธรรม ที่เป็นส่วนหนึ่งของการทำให้คนเรานั้นสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข เพราะฉะนั้นนอกจากควรมีการส่งเสริมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์แล้ว การประเมิน เพื่อหาค่าของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ก็สำคัญอีกเช่นกัน ซึ่งจะทำให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง กับการพัฒนาทราบถึงระดับหรือความก้าวหน้า ทั้งนี้จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ยังช่วยเป็นแนวทางสำหรับผู้วิจัยในการพัฒนาแบบประเมิน เพื่อปรับปรุงให้แบบประเมิน มีคุณภาพและสามารถนำไปวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนได้จริงต่อไป